RAMPA

BIBLIOTECA
3 28

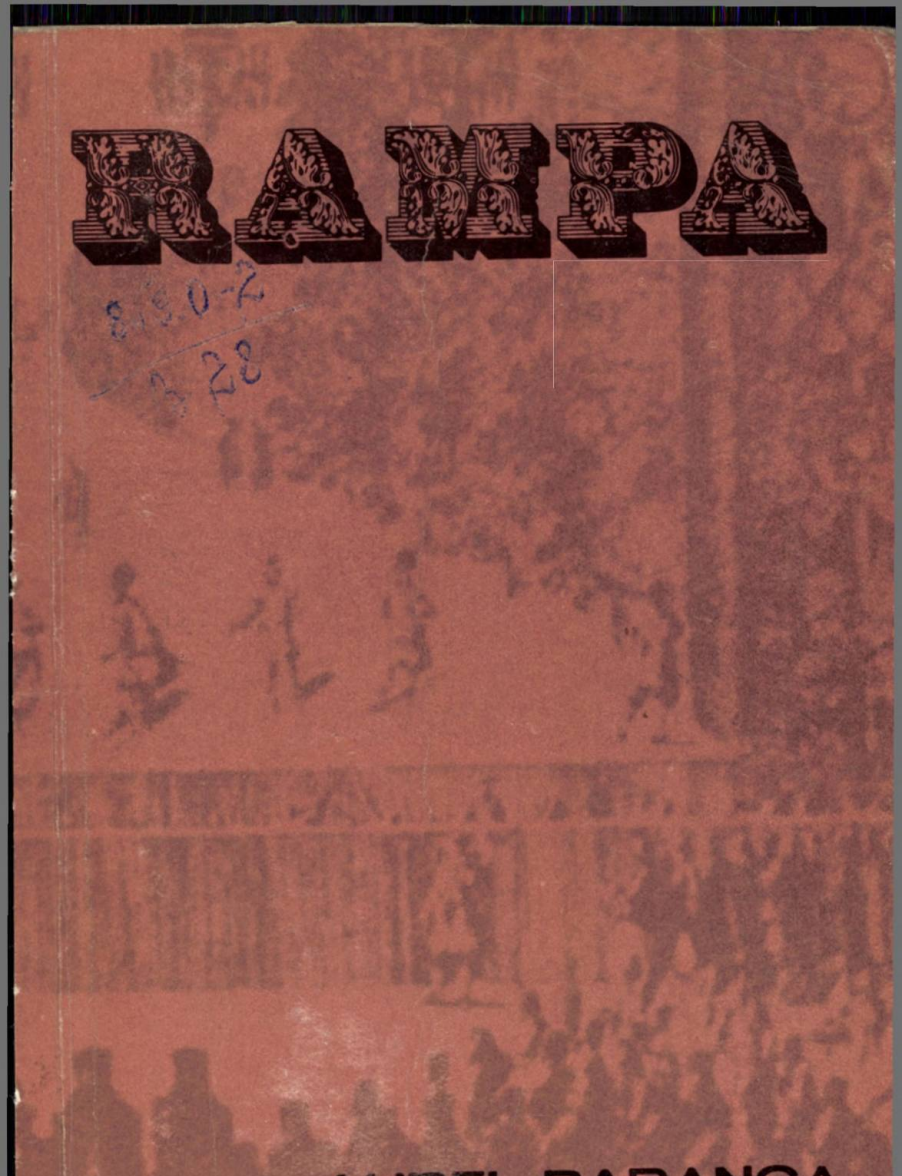

AUREL BARANGA

VIAȚA UNEI FEMEI

Prezentarea grafică: *Armand Crintea*

Coperta: *Scenă din* La Princesse d'Elide *de* Molière.
Reprezentație la Versailles în 1664.
Gravură de Sylvestre *și* Le Pantre.
Biblioteca Națională — Paris

1976

BUCUREȘTI, PIAȚA SCÎNTEII 1

859.0-2
B28

AUREL BARANGA

VIAȚA UNEI FEMEI

DRAMĂ ÎN DOUĂ PĂRȚI

I7.622

EDITURA EMINESCU

Camil Petrescu

CUM AM SCRIS

VIAȚA UNEI FEMEI

Am scris Viața unei femei *în ziua de 15 februarie 1975, partea întîia a piesei, așa cum apare alăturat, și în zilele de 19 și 20 februarie ale aceluiași an, partea a doua. Spre deosebire de toate piesele mele anterioare, scrise pe baza unui plan amănunțit și, uneori, a unui scenariu amplu, avînd întotdeauna pregătite fișele eroilor, studiate în detalii — chiar dacă nu le foloseam în timpul elaborării lucrării —,* Viața unei femei *a fost scrisă dintr-o răsuflare, fără nici o ezitare sau ștersătură, după o metodă care îmi amintește de* dicteul automat *al suprarealiștilor, folosit și de mine în adolescență la scrierea primelor poeme. Explicația — și singura — a acestei spontaneități este îndelungata gestație a piesei în subconștientul meu.*

A început această gestație — acum îmi dau seama —, în anul 1937, cînd, tînăr intelectual de stînga, am luat cunoștință de primele cazuri *și primele* procese, *atît de zguduitoare și de incomprehensibile, de misterioase, de absurde și de ilogice în textura lor intimă. Mi-aduc aminte, turburat și astăzi, de nesfîrșitele zile și de nesfîrșitele nopți petrecute în cercul prietenilor de vîrsta și de convingerile mele, cînd încercam, zadarnic, în cadrul unor analize sterile și istovitoare — fiindcă ne lipseau informațiile elementare — să descifrăm adevărul. Ne intoxicam prinși în hățișul unor ipoteze contradictorii, ni se părea că ne apropiem de un punct de lumină, ne înfruntam cu pasiune, ne învinuiam reciproc de toate păcatele ignoranței și de toate „rădăcinile mic-burgheze", pentru ca, în zori, otrăviți de controverse și de mahorcă, s-o luăm de la început, la fel de nedumeriți. Atunci s-a cristalizat în ființa mea primul nucleu al piesei și necesitatea s-o scriu...*

*

Am scris piesa în trei zile, chinuit de dubii, într-o stare de panică vecină cu însuşi coşmarul pe care încercam să-l readuc în conştiinţe.

I-am citit Marcelei Rusu *piesa, pe măsură ce o scriam, şi faţă de emoţia ei, dar şi de nesiguranţele mele — a fost pentru prima oară că trăiam o asemenea stare —, mi-a propus o a doua lectură în faţa lui* Radu Beligan, *spre verificare.*

Dacă despre Marcela Rusu o cuviinţă elementară şi o pudoare lesne de înţeles mă împiedică să vorbesc aşa cum s-ar cuveni, despre Radu Beligan pot scrie în deplină libertate de spirit.

În iarna anului 1938 am intrat cu totul din întîmplare în sala Teatrului „Maria Filotti". Se juca o piesă — i-am uitat titlul — interpretată de o trupă de tineri, toţi foarte talentaţi, din care unii au devenit, cu timpul, mari personalităţi ale teatrului românesc. La un moment dat însă atenţia mi-a fost captată, irezistibil, de un băiat cam prăpădit şi cam famelic, cu un fizic ingrat: n-avea nimic din „virtuţile" ce impuneau, în acea vreme, un actor. Nu era nici „frumos", nici „bine făcut" şi nici un glas timbrat nu avea.

Şi totuşi, din clipa în care i-am zărit şi i-am ascultat primele replici, n-a mai existat nimeni pe scenă, în afara lui. Am observat: aceeaşi fascinaţie o exercita asupra întregii săli. M-am interesat în pauză cum îl cheamă: Radu Beligan, şi după două zile eram prieteni nedespărţiţi. Au trecut anii, l-am urmărit în tot ce a jucat, nelipsit de la nici o premieră de a lui, îndărătnicindu-mă necontenit să-i surprind secretele, dezarmat de fiecare dată, derutat de neputinţa mea să-l definesc, iritat de inexpresivitatea cuvintelor. Fiindcă, în definitiv, ce înseamnă „firesc" sau „farmec" sau „sensibilitate" sau „poezie", cînd aceleaşi vorbe le întrebuinţăm în atîtea alte împrejurări,

fără nici o justificare sau acoperire. Singurul lucru pe care îl pot spune și astăzi, după aproape patruzeci de ani de cînd îl observ, e că Radu Beligan e un actor fără pereche. Și mai știu un lucru ce merită, poate, să fie consemnat. L-am văzut, cum spun, pentru prima dată, acum patru decenii, l-am urmărit în toată cariera lui prodigioasă. N-a cîștigat, cu vremea, nici o „experiență", lunga și variata lui activitate n-a adăugat nimic virtuților lui inițiale. Am mai trăit un asemenea mister cu un alt artist, într-un alt domeniu. Am citit o schiță scrisă de Mihail Sadoveanu la șaisprezece ani. Era la fel de perfectă ca orice pagină ieșită din călimara lui la anii maturității. Probabil că talentele „cresc" cu vremea, că ceilalți, și mă sfiesc să-i numesc, vin pe lume desăvîrșiți de la început.

I-am citit lui Radu Beligan Viața unei femei *și, deși i-am văzut în ochi regretul de a nu avea un rol pe măsura lui, s-a declarat gata s-o pună în scenă și să joace rolul* Autorului dramatic. *Cu toate că aveam încredere în judecata lui — Beligan e, de obicei, un ascultător sceptic și reticent — dubiile mele nu erau risipite.*

Am făcut încă o lectură în fața cîtorva cronicari dramatici, printre care și criticul și istoriograful literar Valeriu Râpeanu. *A ascultat piesa atent, a comentat-o cu simț de răspundere. O observație de a lui și o sugestie mi-au impus o remaniere a părții a doua, cu urmări deosebite pentru destinul lucrării. Și au continuat lecturile în fața altor cronicari:* Traian Șelmaru, *totdeauna ponderat, atent la calificative, dar profund și plin de bun-simț,* Dinu Săraru, *autorul* Țăranilor, *deliciul lecturilor mele din ultimii ani, entuziast, liric, exploziv și atît de tonic, și, în sfîrșit, ultimul,* Radu Popescu, *redactorul-șef al revistei* Teatrul, *temutul cronicar dramatic, căruia i-am încredințat piesa spre publicare. În pofida prieteniei noastre de o viață, mi-era frică de sentința lui, fiindcă nu m-a cruțat niciodată, și pentru că nimeni mai bine ca mine nu-i cunoaște evlavia pentru*

DISTRIBUȚIA PREMIEREI

17
ianuarie
1976

TEATRUL NAȚIONAL — BUCUREȘTI

litera tipărită. Opinia lui argumentată m-a încurajat să înaintez piesa Teatrului Național.

Am intrat cu Viața unei femei *în repetiție spre sfîrșitul lunii septembrie 1975...*

★

În treizeci de ani de dramaturgie — 1946—1976 — au jucat în piesele mele cei mai mari actori ai teatrului românesc, astăzi în lumea umbrelor: Doamna Bulandra, Nicolae Bălțățeanu, Sonia Cluceru, V. Maximilian, Mihai Popescu, Grigore Vasiliu-Birlic, G. Timică, Niky Atanasiu, Jules Cazaban, Aurel Munteanu, Ion Talianu, Nicu Dumitriu, G. Măruță și atîția alții.

Au jucat și joacă încă în piesele mele cei mai mari actori ai teatrului nostru de astăzi: Aura Buzescu, Marcela Rusu, Clody Berthola, Irina Răchițeanu, Radu Beligan, Ion Finteșteanu, Alexandru Giugaru; s-au dovedit actori de prima mărime: Toma Caragiu, Octavian Cotescu, Dem. Rădulescu, Coca Andronescu, ca să nu citez decît interpreți care activează în București.

Am fost fericit în tovărășia lor — nu mi-a refuzat nimeni niciodată nici un rol — și asta, poate, fiindcă au simțit că-i admir și că-i iubesc. Și cum să nu-i adori pe acești copii minunați care își cheltuiesc seară de seară viața pe scîndurile scenei, în schimbul unei iluzii de o clipă?

Am intrat, deci, în repetiții la „Național". Și, încă o dată, interpreții mei, toți, fără nici o excepție, m-au înconjurat cu o nesfîrșită dragoste. Cum să le mulțumesc?

Premiera a avut loc în seara de 17 ianuarie 1976.

Au urmat cronicile...

martie 1976

AUREL BARANGA

FEMEIA

MARCELA RUSU,

artistă emerită

AUTORUL DRAMATIC

RADU BELIGAN,

artist al poporului

PRIMUL IUBIT

ŞERBAN IAMANDI

PRIMUL BĂRBAT

IULIAN NECŞULESCU

PRIMUL JUDECĂTOR DE INSTRUCŢIE

CONSTANTIN DINULESCU

PRIMUL AVOCAT

MATEI GHEORGHIU

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT

EMIL LIPTAC

Direcţia de scenă: AUREL BARANGA

Asistent regie: GEORGE ULMENI

VIAȚA UNEI FEMEI

PERSONAJELE:

FEMEIA
AUTORUL DRAMATIC
PRIMUL IUBIT
PRIMUL BĂRBAT
PRIMUL JUDECĂTOR DE INSTRUCȚIE
PRIMUL AVOCAT
ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT

PARTEA I

O vilă elegantă, undeva, la munte, în amurg, în preajma Anului Nou. Ca într-o stampă mediocră, afară ninge festiv; în holul de jos al casei, în cămin, arde un foc, idilic, de bușteni. O scară de nuc afumat duce la odăile de dormit. Un aparat de radio, clasic, cu lămpi, transmite încet, discret, „*Marea*" de Debussy. Într-un fotoliu, în fața căminului, *Femeia*. Are cincizeci de ani și e de o mare frumusețe, ușor obosită. A intrat, venind din vestibul, *Autorul dramatic*, un bărbat fără vîrstă, fiindcă, în afara unui farmec nemărginit, înfățișează o tinerețe incurabilă.

FEMEIA *(entuziasm sincer, exploziv)*: Iubitule! Ce bine îmi pare că te văd! Știam c-o să vii!

AUTORUL: Dar ce s-a întîmplat? Am primit telegrama ta și m-am speriat. Telegramele au fost inventate ca să aducă la cunoștință veștile nenorocite, cu o clipă mai devreme. *(Scurtă privire în jur.)* Dar ce e cu vila asta? A ta?

FEMEIA: Nici pomeneală! Mă vezi pe mine căpătuită? Pusă la dispoziție, de un prieten, pentru cîteva zile. Am nevoie de cadru. De decor. Tu, ca autor

dramatic, o să mă înțelegi. Am scris o piesă de teatru.

AUTORUL: Știam că telegramele anunță calamități. *(Sincer surprins.)* Ai scris o piesă? Tu?

FEMEIA: Și ce te miri? Nu scrie toată lumea? Cu ce sînt eu mai rea decît alții? O piesă autobiografică. Viața mea. Am nevoie de sfaturile, de priceperea ta. Sper să nu mi-o refuzi...

AUTORUL: Cine îți rezistă?

FEMEIA: Perfect! Vreau să fac lectura piesei. Și-atunci, m-am gîndit s-o citesc în fața eroilor mei. Nu te speria, nu sînt mulți. Cinci bărbați.

AUTORUL: Bărbații tăi?

FEMEIA: Într-un fel.

AUTORUL: Personajele piesei?

FEMEIA: Exact!

AUTORUL: O clipă, să mă dumiresc: deci, eroii vieții tale sînt descriși în piesă...

FEMEIA: Exact!

AUTORUL: ...Și i-ai convocat aici... Ei știu despre ce e vorba?

FEMEIA: Le-am trimis o scrisoare-tip.

AUTORUL: Și ce aștepți de la ei?

FEMEIA: Piesa este o relatare fidelă a unor date de viață. N-am făcut apel la imaginație. Dealtfel, spre deosebire de ce crede lumea despre mine, n-am nici un fel de fantezie. Am descris faptele, așa cum s-au petrecut. S-ar putea, totuși, să se fi strecurat vreo eroare. Nu mi-aș ierta-o! I-am convocat să asculte, să reflecteze, să-și dea părerea, eventual și consimțămîntul. Fiindcă piesa divulgă nume precise.

AUTORUL: Cum asta? Dai în vileag numele unor oameni care...

FEMEIA: Evident! Dacă au făcut anumite fapte, dacă poartă unele vini, dacă și-au luat răspunderi,

determinînd destine, *în viață*, de ce să n-o facă și *în piesă*?

AUTORUL: Iubita mea, am înțeles. Piesa ta nu e o piesă: e un șantaj. Întreb din nou: ei știu despre ce e vorba?

FEMEIA *(întinzîndu-i un pahar)*: Bea! Fără îndoială că știu.

AUTORUL: Atunci e limpede: n-o să vină nici unul!

(S-a deschis ușa și a intrat Primul iubit. E un bărbat de cincizeci de ani, una din acele figuri pe care nu le ții minte niciodată, fiindcă poate fi confundată cu oricare alta, în pofida faptului că prezintă o chelie marțială și un tic insistent al bărbiei, ce caută să elibereze gîtlejul de un guler prea strîmt.)

FEMEIA: Iubitule! Ce bine îmi pare că te văd! Știam c-o să vii! Șezi, ia loc, nu fac prezentările, ar însemna să mă repet. Îi aștept și pe ceilalți, bea! *(Autorului dramatic.)* Primul meu iubit! Nu te mira, așa a arătat și-acum treizeci de ani. Tăcut timid, îngrijorat... Ce vrei să spui? Nu sînt treizeci de ani?

PRIMUL IUBIT: ...Și șase...

FEMEIA: Se poate. *(Autorului dramatic.)* Vezi că intervin erori? N-am avut niciodată memoria cifrelor, nu sînt în stare să țin minte un număr de telefon, nici data nașterii mele n-o știu exact. *(S-a deschis ușa.)* Intră, iubitule! Ce bine îmi pare că te văd! Știam c-o să vii. *(Celorlalți.)* Primul meu bărbat! Șezi, ia loc, bea! *(Autorului dramatic.)* E formidabil cum intră: exact ca în piesa mea! Întîi *Primul iubit*, apoi: *Primul bărbat!*

AUTORUL: Ai respectat cronologia și logica vieții.

FEMEIA: Clar! *(Primului ei bărbat — cincizeci de ani marcați, trăiți intens, față „lucrată", dominată de un control nervos, sever.)* Așază-te lîngă cămin

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREȘTI

— cum ai venit? — se circulă greu, știu, șezi! Ceilalți vor veni, probabil, împreună, fiindcă sosesc cu același tren. *(Se deschide ușa și intră Judecătorul de instrucție.)* Iubitule! *(Avocatului)*. Ce bine îmi pare că te văd! *(Și Ultimului îndrăgostit.)* Știam c-o să vii. *(În timp ce toarnă și oferă paharele.)* Nu mai fac prezentările, fiindcă voi cinci vă cunoașteți. ... Singurul personaj nou e el: un prieten, autor dramatic, poet, critic de teatru, scenarist, un geniu. *(După o clipă de reflecție, Autorului dramatic.)* Și totuși, îmi dau seama, am greșit! În piesă. N-am mai făcut prezentările. Sînt necesare. Dacă cei cinci se cunosc între ei, în schimb, tu nu știi pe cine ai în față. Și-atunci: *Primul iubit, Primul bărbat, Judecătorul de instrucție* — primul meu anchetator —, *Primul avocat* și *Ultimul îndrăgostit. (Învăluindu-i pe toți cu o privire plină de tandrețe.)* Iubiților! Ce bine îmi pare că vă văd! Știam c-o să veniți! Beți! În sănătatea voastră, pentru Anul Nou care bate la ușă, și, dacă sînteți de acord, pentru succesul piesei mele!

PRIMUL BĂRBAT *(e în figura lui, de om de cincizeci de ani, și în glasul lui, de rezonanțe supravegheate, o liniște didactică)*: Dacă îmi dai voie, despre ce piesă e vorba, fiindcă, din scrisoarea ta, n-am prea înțeles.

FEMEIA: Ai înțeles foarte bine, altfel n-ai fi venit.

PRIMUL BĂRBAT: Am venit, fiindcă m-ai chemat.

FEMEIA: Ai venit, fiindcă ți-ai dat seama că nu poți să lipsești.

PRIMUL IUBIT: Eu mi-am lăsat toate treburile... Și-acum, la fine, la închidere de an...

FEMEIA *(Primului iubit)*: Și tu la fel. Ca și ceilalți. V-ați dat seama că e necesar, că trebuie să veniți, că nimeni nu poate să lipsească.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(cincizeci și cinci de ani menajați, personajul poate fi ușor confundat cu un venerabil prelat)*: Draga mea, nu te supăra, dar ai un ton ostentativ, de anchetă, și, în condițiile astea...

FEMEIA: Iubitule, ai fost judecător de instrucție, primul meu anchetator, dă-mi voie să fi învățat și eu ceva de la tine.

AVOCATUL *(șaizeci de ani, profil de efigie romană, păr argintiu, eleganță vestimentară și de gesturi, exemplară)*: Din cîte îmi dau seama — poate că greșesc, și dacă greșesc mă veți corecta —, dar încep să am sentimentul că, aici, nu e vorba de lectura unei piese... Or, eu, ca avocat...

FEMEIA *(explicînd celorlalți)*: Primul meu avocat, primul meu apărător...

AVOCATUL: ...Iertați-mă, dar nu văd... Fac eforturi să văd... Dar vă repet, în deplină conștiință, nu văd ce caut în toată afacerea asta... Eu, o mărturisesc, spre rușinea mea, n-am avut niciodată o vocație literară. Nu mi-au îngăduit-o preocupările profesionale. Asta, dacă este, într-adevăr, vorba de o operă de artă... Iar dacă nu e vorba de o dramă, sau de o comedie — fiindcă, din scrisoare, nu rezultă explicit —, în acest caz...

FEMEIA: Iubitule, îmi pare bine că te aud, știam c-o să vii, ceea ce mă miră e că nu înțelegi. Dar ai jucat în comedia, sau în drama asta, cum spui tu, un rol principal...

AVOCATUL: Sînt flatat, dar și îndreptățit să te întreb: eu?

FEMEIA: Evident. *(Autorului dramatic.)* Știi ce greu mi-a fost să-l descriu? Mi-era prezent în memorie și, totuși, îmi scăpa printre degete. Dealtminteri, nici acum nu sînt sigură că l-am prins perfect.

AVOCATUL: Pentru că nu mă cunoști.

FEMEIA: Sau pentru că te cunosc prea bine.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Sînt douăzeci și cinci de ani de cînd nu ne-am mai văzut...

FEMEIA: Vezi cum te trădezi? N-ai uitat nimic. Sînt douăzeci și cinci de ani. Exact, douăzeci și cinci de ani! Și, ca în piesele proaste, pline de coincidențe aranjate, era în ziua de 27 decembrie și ningea ca acum... Eram căsătoriți de cîteva luni. *(Primului ei bărbat.)* În ce lună ne-am căsătorit?

PRIMUL BĂRBAT: În aprilie.

FEMEIA: Eu voiam să amîn, aprilie nu mi-a purtat niciodată noroc. Mi-ai spus: „prostii, superstiții, prejudecăți, tu, în general, ești plină de prejudecăți". Mă tratai cu un evident sentiment de superioritate, pe care eu îl acceptam, fiindcă îmi convenea: mă simțeam ocrotită. Toată viața am simțit nevoia de ocrotire. Și tu — e meritul tău —, mi-ai dat liniștea, siguranța asta, pentru care îți sînt recunoscătoare.

PRIMUL BĂRBAT: Îți mulțumesc, e pentru prima oară că mi-o mărturisești...

FEMEIA: Fiindcă, n-am avut ocazia s-o fac. Să trecem, însă, peste amănunte, se întunecă și lectura piesei o să dureze...

AUTORUL: Cîte pagini are?

FEMEIA: Patru sute.

AUTORUL *(în panică)*: Cît?

FEMEIA: Patru sute zece pagini. E mult?

AUTORUL: Nu. O să aibă de unde să taie.

FEMEIA: Cine?

AUTORUL: Toată lumea. Fiindcă asta e drama dramaturgiei: scrie unul și taie toți. Aștept momentul cînd o să scrie toți și o să taie unul.

FEMEIA: Era în ziua de 27 decembrie, și e singura zi pe care n-o s-o uit pînă la moarte. Am umblat mult prin oraș — ți-aduci aminte? — din leafa

ta de inginer începător și din prima mea de secretară conștiincioasă, ne-am făcut cîteva cadouri meschine, dar care, nouă, ne dădeau o imensă voluptate și o imensă fericire. Ți-am luat ție un pulovăr îngrozitor, de bumbac, în carouri, mi-ai cumpărat mie o pereche de mănuși și o poșetă de plastic, pe care o purtam, triumfal, agățată de umăr, peste lodenul meu uzat.

PRIMUL BĂRBAT: Dramatizezi.

FEMEIA: Deloc. Ne-am întors acasă tîrziu, uzi, degerați, dar beți de o bucurie fără margini. Era, repet, în ziua de 27 decembrie 1950, sînt de atunci douăzeci și cinci de ani. Ca douăzeci și cinci de secole, și ca douăzeci și cinci de milenii. Ne-am încălzit la o lampă de petrol, care fumega, și ne-am iubit cu o frenezie, cu o panică pe care, de atunci, n-am mai trăit-o niciodată. *(Ultimului îndrăgostit.)* Da, dragul meu, îmi pare rău că sînt obligată să te dezamăgesc. Ești ultimul venit în viața mea, asta nu-mi dă dreptul să te și mint...

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT *(cincizeci de ani mistuiți în mizantropie. Figură de contabil, amenințat de o iminentă concediere)*: Nu mă interesează...

FEMEIA: Ba te interesează.

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Ți-am spus că nu. Și te rog să încetezi.

FEMEIA: De ce? Sîntem în familie. N-avem secrete. Ești ultima mea dragoste, durează de aproape zece ani și, spre cinstea sau rușinea ta, știu că te interesează. Altfel, nu m-ai fi torturat nopți întregi, silindu-mă să-mi povestesc viața, „în cele mai mici detalii", cum spuneai tu.

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Fiindcă voiam să ne cunoaștem.

FEMEIA: Tocmai. Să ne cunoaștem. *(Primului ei bărbat.)* Deci, ne-am iubit cu o patimă pe care,

de atunci, n-am mai trăit-o niciodată. *(Autorului dramatic.)* Fraza asta e o replică din piesă. Bună, nu?

AUTORUL: Excelentă! Parcă ar fi de mine.

FEMEIA: Era ora unsprezece noaptea. M-ai sărutat și, spre mirarea mea, ai început să te îmbraci. „Unde pleci la ora asta?" te-am întrebat. „Am treabă, o să-ți explic cînd o să mă întorc". „Lipsești mult? Știi că mi-e urît fără tine..." „O jumătate de oră..." N-ai venit toată noaptea, nici a doua zi, și nici a treia zi, nici de Anul Nou, nici a doua zi de Anul Nou... Umblam disperată prin oraș, pe la toți cunoscuții, pe la toți prietenii, întrebam pe toată lumea, colindam spitalele, morga, mi se părea că toată lumea știe, că mi se ascunde o veste îngrozitoare, intram în casă pentru cîteva secunde, îmi puneam pe mine, din nou, lodenul ud leoarcă și, cu picioarele degerate, năucă, plecam pe străzi, în speranța c-o să te întîlnesc, c-o să-mi dai o explicație, aș fi acceptat orice: o beție, o femeie, o aventură, cea mai absurdă, cea mai umilitoare pentru mine, numai să știu că exiști, că trăiești, și că te mai poți întoarce la mine. După încă două zile, în timp ce lipseam de acasă — mi-a comunicat proprietăreasa la întoarcere —, a avut loc o descindere, o percheziție, și am aflat și motivul dispariției tale: arestat, pentru tentativă de fugă din țară, prins la frontieră în posesia unui pașaport fals. „Nu se poate" — mi-am spus —, „e o greșeală, o confuzie, o eroare, pe omul ăsta îl cunosc, îl iubesc, ne-am legat pentru toată viața, nu e cu putință..." Dar în clipa în care am văzut camera noastră devastată, cu toate lucrurile răsturnate în mijlocul odăii, cu patul nostru desfăcut, cu somiera sprijinită de perete, cu plapuma desfățată și pulovărul tău, de bumbac, cumpărat de mine,

azvîrlit pe jos, pătat de o sticlă de gaz răsturnată, în clipa aia am înțeles că la mijloc e o dramă adîncă, și că o mare primejdie mă pîndește. Și, în clipa aia de spaimă, singurul om care mi-a venit în minte, singurul om care mi-a apărut ca un sprijin, ca o posibilitate de salvare din catastrofa în care mă aflam, ai fost tu, primul meu iubit, prima mea dragoste, de copilărie, de adolescență și de fericire, tu care mi-ai rămas credincios și cînd ți-am comunicat că mă mărit cu el, și care, la ultima noastră întrevedere, mi-ai spus, cu lacrimi în ochi, sufocat de emoție, alb de deznădejde: „te iubesc și-o să te iubesc pînă în ultima clipă a vieții mele..."

PRIMUL IUBIT: Și n-am mințit.

FEMEIA: Tocmai. Mă iubești, probabil, și acum... Iubitule, ce bine îmi pare că te văd și că mă asculți, așa cum asculți tu întotdeauna, timid și puțin îngrijorat. Așa m-ai ascultat și cînd am venit la tine, înnebunită, hăituită, nedormită de o săptămînă, nemîncată de o săptămînă, la capătul puterilor, sleită, sfîrșită, o zdreanță.

PRIMUL IUBIT: Exagerezi...

AVOCATUL: Și, oricum, spectacolul devine...

FEMEIA: Asta nu e nimic. Să ascultați piesa!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Draga mea, am venit, m-am lămurit, știu despre ce este vorba, toată povestea nu mă privește, îmi pare rău că m-am deplasat, dă-mi voie să mă retrag...

FEMEIA: Mă rog, dar faci foarte rău. Fiindcă sînt abia la început. La el acasă. Rolul tău, scumpul meu anchetator, abia vine. Și mă îndoiesc c-o să-ți convină să-ți auzi numele rostit pe scenă în legătură cu o serie de fapte, pe care — știu și eu? — mă întreb cum o să le suporți. Dar, dacă n-ai răbdare, sînt gata să sar peste toate întîmplările

de pînă la tine, și să-ți citesc doar scenele care te privesc. *(Autorului dramatic.)* Ce părere ai?

AUTORUL: Exclus! O piesă e o armonie, o catedrală... Am ajuns să confundăm o piesă de teatru cu o conopidă? Peste cadavrul meu!

FEMEIA *(Judecătorului de instrucție)*: Vezi? Așa că e mult mai bine să aștepți și, dacă ai impresia că am relatat unele episoade denaturat, sînt gata să modific. *(Alb, simplu, cotidian.)* Mă gîndesc, în special, la scena violului.

AUTORUL *(electrocutat)*: Viol? Ce viol? Există și un viol?

FEMEIA *(elementar, informativ)*: Sigur. M-a violat în timpul anchetei, în cabinetul lui.

AUTORUL: Sări tot și citește scena! Mai ales că, în spectacol, n-are nici o șansă să treacă! Cum, dragă, viol, viol?

FEMEIA: Pe covor, în fața biroului, cu ușile deschise...

AUTORUL: Cu ușile deschise? Teribilă lovitură de teatru... Nu-mi vine să cred...

FEMEIA *(arătînd spre Ultimul îndrăgostit)*: Întreabă-l și pe el.

AUTORUL: A fost de față?

FEMEIA: Nu, dar m-a pus să-i povestesc scena de o mie de ori.

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Nu e adevărat! Faci din mine un tip patologic, detracat, dement...

FEMEIA: Nu m-ai torturat nopți întregi, cu gelozia ta absurdă pe trecutul meu, nu mi-ai inventat iubiți pe care nu i-am avut, nu mi-ai scormonit sertarele, sperînd să descoperi o scrisoare, și n-ai făcut o dramă din faptul că, într-un cinematograf, m-a salutat un bărbat, un om, pe care nu-l mai văzusem din copilărie? Nu te scuza, te înțeleg și te iert. Fiindcă m-ai iubit. Fiindcă mă iubești și acum... Nefericirea face că iubirea ta e tristă, dureroasă și chinuitoare. Cînd s-ar cuveni să fie

luminoasă, împlinită și plină de frumusețe... Nefericirea este că nenumărate iubiri sînt, ca spectacol, urîte și plictisitoare... Un jug, o mizerie, o osîndă. Dacă judecata de apoi ar exista cu adevărat, în fața instanței supreme ar trebui să se prezinte fiecare bărbat cu femeia lui. Să dea socoteală, fiecare, pentru ce a făcut, sau n-a făcut, celuilalt... Dar să mă întorc la tine, prima mea iubire...

PRIMUL IUBIT: De acord, dar mai repede. Știi că mi-am lăsat toate treburile și că e încheiere...

FEMEIA: ...„Fine de an", cum o să uit? Pe tine să te uit? Ne cunoaștem din copilărie, ai fost pajul meu devotat, mîndru să-mi porți ghiozdanul... În liceu, cînd au început să-mi facă curte și alți băieți, timid, tăcut și îngrijorat, ai suferit ca un martir, cu o răbdare de mucenic, știind că, într-o zi, mai devreme sau mai tîrziu, tot o să mă întorc la tine. Mi-era milă de suferința ta, iubitule — dar ce puteam face? —, nu te-am iubit niciodată. Poate că sînt rea și ingrată, nerecunoscătoare și lipsită de sensibilitate, dar iubirea ta mi s-a părut încăpățînare, și răbdarea ta îngerească, o lipsă gravă de demnitate. Te-am urmărit și în timpul studiilor tale — cînd ne vedeam mai rar —, aveai o perseverență, iartă-mă, de catîr, învățai toate cu aceeași aplicație, fără o vocație specială, ce mai încoace, încolo, erai...

AUTORUL: ...Un tîmpit! *(Primului iubit.)* Vă rog să mă iertați, vorbeam de eroul din piesă, nu de dumneavoastră.

FEMEIA: ...Nu „un tîmpit". Nu sînt de acord cu termenul și nu așa mi-am reprezentat personajul. Un tip mediocru.

AVOCATUL: Scumpa mea, nu sînt avocatul nimănui, dar am sentimentul — și, dacă mă înșel, rog să

fiu contrazis —, că nu pentru asta ne-am adunat aici, ca să ne insultăm reciproc...

FEMEIA: Iubitule, ce bine îmi pare că te aud, dar a spune despre un om că e mediocru nu constituie o ofensă. Pămîntul are, astăzi, patru miliarde de oameni. N-am o statistică, dar aș putea jura că, cel puțin, trei miliarde și nouă sute de milioane sînt oameni obișnuiți. Abia dacă putem spune că o sută de milioane sînt peste medie, abia dacă putem descoperi o sută de mii de oameni excepționali, abia dacă ne putem descoperi în fața a o mie de genii... Și, dacă din mia asta scoatem, cel puțin, șase sute de genii negative, care fac mai mult rău decît bine, îți dai seama că omul *obișnuit* începe să devină profund stimabil?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Fals! Totalmente, fals!

PRIMUL BĂRBAT: Dimpotrivă, las-o să divagheze... Da, draga mea, ai dreptate. În ceea ce mă privește, sînt gata să mă declar mediocru, nu văd cum aș putea interesa pe cineva, mă duc acasă!

FEMEIA: Din nou grăbit! Toată viața te-ai grăbit! Și în seara de 27 decembrie 1950. Tu faci parte din categoria de oameni care trag ușa după ei. Or, ușile nu sînt făcute ca să fie trîntite: dimpotrivă, ca să rămînă deschise! Dar eram încă la el, la Primul meu iubit. În noaptea în care am venit să-i cer adăpost, nu știam că și el trăiește un mare eveniment. Căpătase un post, mai mult politic decît administrativ, și, de la această avansare, nesperată, dar dorită, a început întreaga lui tragedie. Fiindcă, mărunt, cupid și meschin, a înțeles că singura lui posibilitate de menținere și supraviețuire e[1] să nu aibă opinie, să nu aibă curaj, să nu aibă șira spinării, într-un cuvînt, s-a transformat în *omul-piftie*. Ferească Dumnezeu de *omul-piftie*, pus pe parvenire, pe ascensiune socială, chemat să comande și să răspundă

de vieți omenești. Ferească Dumnezeu de omul care confundă disciplina cu supunerea, principialitatea, cu fanatismul, ordinea, cu turma, fiindcă transformă viața în letargie și ființa umană, într-o larvă... Eu, însă, cînd i-am bătut la ușă, nu știam nimic din toate astea, nici de avansarea lui, eram la capătul puterilor și căutam, ca o fiară rănită, o vizuină.

PRIMUL IUBIT: Sînt, e adevărat, douăzeci și cinci de ani de la această întîmplare, dar mi-e proaspătă în amintire, de parcă s-ar fi petrecut ieri.

FEMEIA: Iubitule, mă dezamăgești, fiindcă mă surprinzi. Aș fi jurat c-ai să spui „am uitat". Vezi ce bine am făcut că te-am chemat?

PRIMUL IUBIT: Nu, n-am uitat nimic. Tu, în schimb, fără să-ți dai seama, denaturezi faptele... Ai venit la mine, m-am bucurat cînd te-am văzut, mi-am dat seama că se petrece cu tine ceva neobișnuit, am fost convins că te-ai certat cu el, și ți-am oferit ospitalitate, cu cea mai mare generozitate. N-a fost așa?

FEMEIA: Ba da.

PRIMUL IUBIT: Ți-am dat patul meu, m-am culcat pe jos, eu care sufăr, din copilărie, de spondiloză, și nici o clipă nu m-am gîndit că în odaia mea doarme o femeie. N-a fost așa?

FEMEIA: Ba da.

PRIMUL IUBIT: A doua zi, am încercat să aflu pricina conflictului dintre voi, și să-l aplanez. Eu, care, de fapt, speram, mereu, să te văd despărțită de el. N-a fost așa?

FEMEIA: Ba da! Dar a treia zi, după ce ai aflat adevărul, că el era arestat, că la noi acasă a avut loc o descindere, și că sînt, probabil, și eu urmărită, ai pălit, ai intrat într-o agitație îngrozitoare, deși căutam să te liniștesc, deși îți juram că sînt nevinovată și deși știai că spun adevărul. Îți

frîngeai mîinile, ticul tău devenise insuportabil, și nu repetai decît cîteva vorbe: „o afacere murdară", „o istorie penibilă", „o poveste în care, dacă te amesteci, ieși pătat"... După cîteva ore cumplite, în care — culmea! — eu te consolam pe tine, și eu îți insuflam curaj, ai plecat, spunînd că ai treburi urgente, ce nu pot fi amînate, recomandîndu-mi, însă, foarte riguros, să nu plec nicăieri, ca să nu fiu zărită și recunoscută. La o jumătate de oră după plecarea ta, acasă la tine, unde nu știa nimeni că mă aflu, în afară de mine și de tine, am fost arestată. M-ai denunțat.

PRIMUL IUBIT: Nu e adevărat!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ba e adevărat! Acum, aici, după atîta vreme, ce rost are să ne mințim? Am instruit cazul și cunosc fiecare filă, fiecare literă a dosarului. N-a fost un proces obișnuit.

FEMEIA *(Primului iubit)*: Vezi, iubitule, auzi? Ce rost are să ne mințim?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Cu atît mai mult cu cît, să nu uităm, au trecut douăzeci și cinci de ani, o viață de om.

FEMEIA: O viață de om: a mea!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Toate faptele sînt prescrise!

AUTORUL: Din punct de vedere juridic. Nu și moral. Eu zic să trecem la scena violului...

FEMEIA: Ajungem și acolo. Sar peste o mie de amănunte — acum, nu și în piesă —, și mă aflu în fața ta, iubitule, scumpul meu judecător de instrucție, primul meu anchetator. Erai tînăr, frumos, miroseai, de la distanță, a lavandă, aveai un glas plăcut — acum s-a cam dogit, de urlete sau de tutun —, dar, atunci, cu mine, vorbeai încet, cu o adevărată emoție în voce, de parcă drama mea ar fi răsunat, în propria ta conștiință, ca o nefericire trăită de o ființă

apropiată și dragă. Îmi spuneai tot timpul „fetițo", și strecurai în cuvîntul ăsta oribil, pe care eu îl detest, o asemenea duioșie, încît sufeream, cu sinceritate, pentru ceasurile istovitoare pe care erai silit să le petreci cu mine. „Fetițo", îmi spuneai, „n-are nici un rost să ne ascunzi adevărul, fiindcă noi îl cunoaștem în cele mai mici detalii". „Dar nu sînt vinovată, vă jur, n-am știut nimic, în ziua de 27 decembrie am umblat prin oraș și mi-a cumpărat o geantă de plastic... Pot să v-o arăt... Nici prin gînd nu-mi trecea că omul ăsta cuminte, așezat, și care mă iubește, ar fi în stare..." „Fetițo", ai continuat cu același glas duios, tandru, părintesc, „n-are nici un rost să te îndărătnicești și să ne induci în eroare... Noi știm foarte bine că tu i-ai procurat pașaportul". „De unde?" „Asta vrem s-o aflăm și noi..." „Dar eu nu am nici un fel de relații, nu cunosc pe nimeni, cîțiva colegi de la Institutul de Teatru, am urmat și eu un an, m-a retras el, acum sînt secretară la Uniunea artiștilor plastici, vin dimineața și plec la trei, luați informații unde vreți, n-am ieșit în viața mea cu nimeni, cu nici un bărbat..." „Fetițo, îmi pare rău că o fată atît de deșteaptă și de plăcută ca dumneata se încăpățînează să mintă în halul ăsta. Nu-ți dai seama că noi știm tot, că nu ne scapă nimic, și că încercarea asta, absurdă, de a ne deruta îți agravează situația? Zău, fetițo, îmi pare rău..." Plîngeam îngrozitor, aș fi dat tot ce aveam mai scump în viață ca să-l pot convinge că n-am nici o vină, mai ales că-mi vorbea frumos, mă mîngîia, mila pe care mi-o arăta și felul cum îmi spunea, cu nenumărate nuanțe de tandrețe: „fetițo"... Ți-aduci aminte?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da, cred că da. Principiul meu, de la care nu m-am abătut, a fost:

ancheta trebuie să fie o analiză lucidă și o confesiune. Elementul infracțional, odată ajuns în fața anchetatorului, să simtă bunăvoința și omenia...

FEMEIA: Tocmai. Și-atunci s-a petrecut scena următoare. *(Autorului dramatic.)* S-o citesc, sau s-o joc?

AUTORUL: Joac-o, e mai elocvent.

FEMEIA *(Judecătorului de instrucție)*: Ești drăguț să vii aici? *(Judecătorul de instrucție se apropie la doi pași de Femeie.)* Eu plîngeam, iar el avea în ochi o milă infinită pentru suferința mea deznădăjduită. „Fetițo", mi-a spus... Și, în clipa aia, două palme, cumplite ca astea *(și i le și dă, repezit, de-l clatină)*, au detunat pe obrajii mei... Iartă-mă, iubitule, n-am vrut să te lovesc, mi-a zburat mîna, ia loc, îmi pare bine c-ai venit. Bea! Au fost asemenea palme năpraznice și neașteptate, că m-am prăbușit pe dușumea.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Nu e adevărat! Am anchetat sute, mii de cazuri, n-am bătut pe nimeni niciodată.

FEMEIA: Probabil că eu am fost o excepție. Fiindcă ți-a fost milă de mine. Mă întreb ce s-a întîmplat cu cei pe care îi urai.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Fantezii de scriitoare! Pot face dovada că tot ce spune sînt simple invențiuni literare. Sînt de zece ani la pensie, se întîmplă să mă întîlnesc, pe stradă, cu nenumărați oameni anchetați de mine, se opresc și-și aduc aminte cu ce omenie, blîndețe și, mai ales, grijă pentru punerea în lumină a adevărului, am condus cercetările. Am și scrisori. Iar dumneata, dacă în piesa asta ai de gînd să prezinți altfel lucrurile, le voi considera calomnii, simple calomnii...

FEMEIA: Ce vorbești, iubitule, și ce s-a întîmplat pe covor, în fața biroului tău, e o „calomnie"?

AUTORUL: În sfîrșit, ne apropiem de momentul culminant. *(A sunat telefonul. A ridicat receptorul Autorul dramatic.)* Greșeală! Nu face nimic. Tot universul e o greșeală! *(A închis.)*

FEMEIA: Căzusem pe covor, trăznită de palmele lui, dar nu simțeam nici o durere, cu toate că aveam impresia c-am surzit și că o teribilă tăcere, de piatră, s-a instalat, pentru totdeauna, în capul meu. Nu, nu simțeam nici o durere. Doar o imensă neputință, o imensă paralizie a tuturor simțurilor, de parcă o ghilotină mi-ar fi despărțit capul de trup. Zăceam la pămînt, ca o vită înjunghiată, fără puterea să mișc un deget, scăldată în lacrimi, ca în propriul meu sînge. Și-atunci s-a petrecut un fapt, care, în clipele alea de coșmar, nu mi s-a părut nici fioros, nici înspăimîntător, ci numai straniu, cumplit de straniu. I-am văzut ochii, foarte aproape de ochii mei, buzele, gura, foarte aproape de gura mea, i-am simțit mîinile — pe stînga purta o verighetă, asta am observat din prima clipă —, mîinile, pe pielea mea, căutîndu-mă cu înfrigurare, cu o dorință gîfîită, cu o poftă de dragoste atît de năvalnică, încît n-a mai avut prudența să încuie ușa, să tragă zăvorul, un zăvor greu și amenințător, spre care priveam cu o ultimă speranță, în timp ce el, congestionat, posedat, dezlănțuit, îmi șoptea la ureche: „te iubesc".

AVOCATUL: Sigur, fără îndoială, tot ce am auzit e reprobabil, dar pe mine nu mă surprinde. Sentimentele umane sînt ambivalente. Freud — îl am în vedere pe Sigmund Freud — a demonstrat, de mult, că ura e dragoste refulată.

FEMEIA: La asta m-am gîndit și eu. Că mă iubea.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: De episodul ăsta nu-mi aduc aminte, dar dacă tu spui că te iubeam, nu neg. Lombroso, mi se pare, sau un alt mare criminalist, spune că între anchetat și anchetatorul său se stabilesc relații similare relațiilor dintre medic și pacient. Legături afective...

FEMEIA: Asta susțin și eu. Mă iubea. De aceea avea o asemenea grijă, părintească, pentru viitorul meu. „Semnează declarația și ai scăpat. Recunoaște că tu i-ai procurat pașaportul, subtilizat, într-o noapte, unui străin, cu care te-ai iubit, cîteva ceasuri, într-un hotel de lîngă gară, și ai isprăvit cu toate necazurile. Nu-ți dai seama? E o formalitate, o simplă formalitate. La urma urmei, nici lui n-o să i se întîmple mare lucru. O tentativă de fugă peste graniță. Or, tentativa nu se pedepsește. Dacă scapă el, cum o să te pedepsim pe tine, o simplă complice? Semnezi declarația, închidem dosarul, și gata. Mîine ești acasă". Eram într-o asemenea stare de degradare morală, atît de umilită, atît de sfîrtecată, pînă în adîncul ființei mele, de neputința mea să-l sfîșii, să-l sugrum, sau să-i dau foc, ca să ardem, împreună, ca o torță vie, că am semnat, fără să citesc, tot. Peste cîteva minute, mă aflam, din nou, în celulă, iar el, acasă, lîngă nevasta și copiii lui, mulțumit că a „lucrat" bine și că și-a făcut, „intransigent" și „corect", datoria.

AVOCATUL: Simplifici și omiți cîteva elemente esențiale, fără de care întregul context devine de neînțeles. Nu trebuie uitat că ne aflăm în o mie nouă sute cincizeci...

AUTORUL: Resping argumentul. Dă-i și ăstuia două palme. Au fost și atunci oameni. Spun: *OAMENI*. Care s-au zbătut, s-au luptat să împiedice samavolniciile. Unii au și pătimit...

AVOCATUL: Dumneata, eşti neserios. Am spus eu că n-au existat şi atunci oameni? Altceva aş fi vrut să reamintesc: că, pe vremea aia, rolul lui nu era să descopere inocenţi, ci să pună mîna pe delincvenţi. Şi au existat destui. Or, adevărul adevărat — nu adevărul meu, ci adevărul faptelor —, este că el a încercat să fugă.

FEMEIA: Numai că, în clipa aia, nu era vorba de *el*, ci de *mine*. Dar, fiindcă s-a referit la tine, iubitule, primul meu bărbat eşti obligat să recunoşti un lucru: că, la ancheta ta, ai declarat, senin, că eu te-am instigat la fugă, că eu am pus la cale întreaga aventură, şi că eu ţi-am procurat paşaportul. Ai declarat toate astea?

PRIMUL BĂRBAT: Sub presiunea cercetărilor.

FEMEIA: Se poate. Dar la proces, în instanţă, n-ai revenit.

PRIMUL BĂRBAT: Cine avea curajul s-o facă? Vorbeşti astăzi; să te fi văzut atunci...

FEMEIA: Ce înseamnă „să te fi văzut atunci?" N-am stat lîngă tine, în boxă, şi n-am încercat să mă apăr?

AVOCATUL: De aici a şi început dezastrul: apărarea dumitale!

FEMEIA: Îmi pare bine că vorbeşti de apărare, iubitule, fiindcă în felul ăsta ajung şi la tine, scumpul meu avocat. Îţi mai aduci aminte cînd ne-am văzut pentru prima oară?

AVOCATUL: La grefa tribunalului.

FEMEIA: Are memorie bună. Eram după opt luni de regim celular. Voi ştiţi, iubiţii mei, ce înseamnă regim celular? Fără fereastră, cu un bec aprins zi şi noapte, fără să ştii cînd e zi şi cînd e noapte, fără să vezi chip omenesc, în afara feţii gardianului care îţi întinde, prin vizetă, un blid cu păsat, la prînz, şi un boţ de mămăligă rece, seara. După opt luni — am aflat, ulterior, că atîtea trecuseră

—, am fost dusă la grefă. Te-ai prezentat, iubitule, mi-ai spus că eşti avocatul meu, că mi-ai studiat dosarul, şi că procesul va avea loc într-o săptămînă sau două. Corespunde adevărului?

AVOCATUL: Probabil. Ce puteam face mai mult?

FEMEIA: Nu, nu exagera, nu invoca o slăbiciune, o laşitate, pe care n-ai avut-o. Dimpotrivă, te-ai dovedit, atunci, şi abil şi curajos. Ai profitat de o secundă de neatenţie a gardianului, şi mi-ai şoptit, precipitat: „comunică mătuşii dumitale să facă ce spune avocatul". Apoi, fiindcă gardianul revenise la postul lui de observaţie, n-ai mai adăugat decît cîteva cuvinte: „stai liniştită, dacă va fi nevoie, o să te caut iar". Şi, din nou, pentru gardian: „fii disciplinată"...

AVOCATUL: Numai eu ştiu cît m-am luptat ca să obţin această întrevedere.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Astea erau condiţiile... Aşa sunau instrucţiunile...

FEMEIA: Se poate. Dar nu şi pentru cele ce urmează. Iar ce urmează, în ordine cronologică, e procesul. Trec peste o mie de amănunte, ca să mă opresc la tine, iubitule, scumpul meu avocat, la felul cum m-ai apărat. Nimeni — dacă n-a trecut pe acolo —, nu ştie ce înseamnă, pentru omul din boxă, avocatul lui. Mă uitam la tine, scumpule, ca la icoana la care mă închinam, seara, în copilărie, şi de la care aşteptam toate minunile. Nu ştiam ce reprezintă icoana — mult mai tîrziu am aflat că poartă chipul Maicii Domnului —, dar mă rugam, şoptind o rugăciune inventată de mine, rostită cu înfrigurare şi spaimă: „Doamne fă ca mamaia" — era veşnic bolnavă de rinichi, şi mirosea puternic a medicamente —, „să se facă bine, fă, Doamne, ca tataia" — era veşnic fără lucru —, „să găsească un serviciu", cu toate că nu ştiam ce e „un serviciu" şi cum se găseşte.

Dar, după ce mă rugam, smerită, speriată, să nu uit un cuvînt din rugăciunea mea fierbinte, un mare sentiment de liniște și de împăcare cobora în ființa mea, fiind profund încredințată că e imposibil ca rugăciunea mea să nu fie primită. Așa mă rugam la icoana Maicii Domnului, cînd eram copil, așa m-am rugat și mai tîrziu, cu toate că mamaia s-a prăpădit, foarte tînără, de uremie, și deși tataia și-a sfîrșit zilele, fără să găsească, undeva, un serviciu, din care să-și crească plozii. Mă uitam, ca la icoană, la tine, iubitule, scumpul meu avocat, și-mi spuneam: „Nu se poate ca domnul ăsta elegant, și cu un mod de a vorbi atît de plăcut, să nu convingă tribunalul de nevinovăția mea".

PRIMUL IUBIT: Cine poartă vina, dacă ai rămas o adolescentă?

PRIMUL BĂRBAT: Un singur lucru m-a supărat la tine: o oarecare doză de exaltare. Idealizezi oamenii și le ceri să facă și altceva decît sînt în stare.

FEMEIA: Vai, iubitule, de ce cauți să-l aperi și de ce îl nedreptățești, socotindu-l un bicisnic cînd el era un luceafăr și vorbea cu atîta patos și dăruire? Îi țin minte pledoaria, felul cum m-a apărat, cuvînt cu cuvînt. *(Avocatului.)* Îți mai aduci aminte?

AVOCATUL: Nu știu... Am uitat.

FEMEIA: Se poate. Tu ai pledat în mii de procese, eu n-am avut decît un singur avocat. „Datoria avocatului", ai spus, „era concepută, pe vremuri, ca o misiune caritabilă. Avocatul se străduia să-și salveze clientul, fie că era vinovat, fie că era inocent. În lumina unui asemenea concept, avocatul era, mai degrabă, un complice al acuzatului, decît un apărător al lui". „Pe mine — ai continuat, cu o voce emoționată —, nu mă inte-

resează sentința, ci dezvăluirea adevărului. A adevărului întreg, oricît de dureros ar fi". „Scumpul meu", îmi spuneam, „ce frumos vorbește și cu cîtă convingere, Doamne, Dumnezeul meu, apără-l pe acest om de toate umilințele și de toate durerile". „Da, asta caut: adevărul, care să aducă lumină într-un caz atît de tragic. În boxă se află, alături, un bărbat și o femeie. Femeia lui. Evident, vina bărbatului e clară și a fost mărturisită integral și fără reticențe". M-am uitat atunci la tine, iubitule *(Primului ei bărbat)*, și ți-ai întors privirile. Eram convinsă că vederea mea îți dă remușcări. O, cît de tare m-am înșelat... „Deci, vina bărbatului e clară și a fost mărturisită integral și fără reticențe. *Delict de drept comun*. Am studiat — cum zic, — dosarul și am ajuns la convingerea că vina femeii e mult mai mare și mai apăsătoare. Ea avea toate inițiativele, ea își impunea punctul de vedere, și tot ea decidea în problemele cele mai însemnate ale vieții lor familiale. Ea era materia cenușie care hotăra ce trebuie făcut". „Nu se poate", mi-am spus, „omul ăsta se înșeală, n-a citit dosarul, nu s-a informat, a fost indus în eroare, Dumnezeule mare, Dumnezeul meu, ce faci?" „Cum zic: ea, femeia, a pus la cale fuga, ea și-a împins bărbatul la o aventură atît de riscantă, de sinistră și de absurdă, ea i-a procurat pașaportul..." „Nu e adevărat" — am strigat. „Nu e adevărat, Dumnezeule, de ce mă lași? E o minciună!" „E declarația dumitale, dată la anchetă". „Smulsă prin forță" *(Judecătorului de instrucție.)* Vezi că de viol n-am pomenit, m-am gîndit că ai nevastă și poate și copii... Atît am strigat: „Smulsă prin forță"... Dar, în clipa aia, m-a călcat gardianul cu bocancul pe picior, atît de tare, că am leșinat. Cînd mi-am revenit n-am

auzit decît cuvintele tale, iubitule: „Avînd în vedere *caracterul politic al* faptelor comise de acuzată, cer *disjungerea* ei din proces". Şi-am aflat curînd ce înseamnă *„disjungere"*: alt interogatoriu, alt anchetator, alt proces, alt tribunal şi altă boxă *(Primului ei bărbat)*. Tu nu mai erai lîngă mine, iubitule, în schimb, erau alţi oameni, pe care nu-i mai văzusem niciodată... Şi totul intră în ceaţă... Auzeam vocea acuzatorului rostind cuvinte care mă îngrozeau: *„spionaj"* şi *„trădare"*... Şi, la sfîrşit, pe tine, scumpul meu avocat: „În conformitate cu probele de la dosar, ce nu pot fi negate, şi, în primul rînd, cu declaraţia dată la anchetă, sînt de acord să se dea acuzatei maximum de pedeapsă". Maximum de pedeapsă, adică douăzeci de ani de muncă silnică. Aveam douăzeci şi doi de ani de viaţă.

AVOCATUL: Şi crezi că pledînd teza inocenţei, a nevinovăţiei, rezultatul, sentinţa, era alta?

AUTORUL: Nu ştiu care ar fi fost sentinţa, dar, în orice caz, acum, conştiinţa ta arată altfel.

AVOCATUL: Am pledat cum mi s-a impus să pledez.

AUTORUL: Nu insista, ne împingi pe un drum periculos: al „ordinului" primit. Ce „ordin", care „ordin"? Mureai dacă pledai altfel? Cinstit şi în spiritul adevărului? Sau, în ipoteza că pledoaria ţi-a fost impusă, mureai dacă nu pledai deloc? Marea superioritate a omului, imensul lui prestigiu, care îl deosebeşte de toate animalele, îi vine din faptul că poate să refuze, să spună: *„nu"*. Omul este singura fiinţă care are dreptul să aleagă: să fie om sau bestie. Ai fost bestie, te priveşte, tragi consecinţele!

FEMEIA *(Autorului dramatic)*: Scumpule, de ce simplifici? Nu numai bestie. Şi porc! Mult mai tîrziu, am aflat de ce mi-a spus, la grefă: „comunică mătuşii dumitale să facă ce spune avocatul".

De episodul ăsta îți mai aduci aminte, iubitule? Deși ai fost angajat, prin colegiul avocaților, să mă aperi pentru un onorariu fixat, te-ai dus la mătușa mea bătrînă, pensionară și aproape oarbă, și i-ai spus să-ți încredințeze ultimele ei amintiri și ultimele ei bunuri, un lanț de aur cu o monedă austriacă, darul ei de logodnă, o brățară de aur cu safire, și verigheta ei.

AVOCATUL: Vorbești bazaconii, habar n-am ce tot îndrugi. Păcat că nu am un magnetofon care să te înregistreze. Mîine n-ai mai susține asemenea aberații, menite să discrediteze o viață de muncă și de onestitate, unanim recunoscute... Ei, nu, că e formidabil! Toate cutezanțele au o margine!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Deși nu sînt de acord cu tonul, trebuie să recunosc: revolta lui e legitimă. Au fost vremuri tulburi atunci, circulau fel de fel de indivizi suspecți, șoapte, zvonuri și insinuări... Vremuri cumplite: „care pe care"... Au fost oameni care și-au dat viața, ca să apere legea... Ca să vină ceasul ăsta... în care dumneata ne judeci. Dacă te înșeli, îți dai seama ce răspundere îți asumi?

FEMEIA: Eu să mă înșel? Eu? „În schimbul acestor lucruri" — i-ai spus mătușii mele —, „îi putem ușura situația și obține o sentință mai blîndă". Am trimis vorbă mătușii mele să facă „ce spune avocatul", și ți-a dat lucrurile.

AVOCATUL: Mie? Fiți martori? Vă rog, vă oblig, vă somez!

FEMEIA: Iubitule, de ce te enervezi de pomană? Ai o frez ă ideală, porți la piept o batistă de olandă, albă, imaculată, te exprimi, cînd nu ești iritat, cu o eleganță supravegheată, ai orgoliul distincției tale, de ce îți pierzi cumpătul, tocmai cînd voiam să evoc un episod care te pune într-o

lumină atît de favorabilă? După proces, te-am mai văzut o dată, tot la grefă, cînd m-ai pus să semnez recursul. M-ai privit cu o mare tandreţe, m-ai mîngîiat pe obraz şi mi-ai spus cu vocea ta dulce, timbrată: „eşti foarte drăguţă". Şi ţi-am citit în ochi o mare poftă bărbătească, sinceră şi nedisimulată, dar ce puteam face, intram în ocnă pentru douăzeci de ani.

AVOCATUL: Altă bazaconie de muiere isterică. Iertaţi-mă, dar nu mă mai pot controla.

FEMEIA: În ceea ce priveşte bijuteriile, vă prezint faptul, fiindcă s-a petrecut ca în piesele proaste, pline de coincidenţe ticluite. *(Ultimului îndrăgostit.)* Iubitule, ai cuvîntul!

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Ce rost are?

FEMEIA: Te rog!

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Nu, nu, refuz!

FEMEIA: Am impresia că n-am auzit bine. Cum ai spus? Refuzi?

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT *(sfert de glas)*: Nu refuz, dar consider că e un capriciu!

FEMEIA: Fără reproşuri faţă de lume străină!

PRIMUL IUBIT: Parcă spuneai că sîntem în familie.

FEMEIA: Dragul meu, iubiţii mi-au fost impuşi, rudele mi le aleg singură. Sînt în familie, cînd decid eu. *(Ultimului îndrăgostit.)* Vorbeşte!

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Acum trei ani, se apropia ziua ei şi voiam să-i fac un cadou. Deschid ziarul şi găsesc, la „Mica publicitate", un anunţ: „vînd lanţ de aur cu monedă străină şi brăţară de aur cu safire". Caut adresa, mă duc, sun *(Avocatului)*, mi-ai deschis, mă vedeai pentru prima oară, mi-ai spus că te-au scos din barou şi că o duci greu... Am cumpărat lanţul, am cumpărat brăţara şi i le-am dat de ziua ei. Cînd le-a văzut, în loc să se bucure — eu nu bănuiam nimic —, a devenit, subit, o fiară turbată şi a început să

urle: „du-i-le înapoi! Nu pot sta la mine! La el! Pînă la judecata de apoi!"

FEMEIA *(scoțînd lanțul și brățara)*: Ia-le! *(Ordin.)* Te rog! Judecata de apoi n-a venit încă. Sîntem abia la anchetă!

PRIMUL IUBIT *(Avocatului)*: Ia-le, domnule, n-o enerva. Dacă ți le dă femeia, ia-le! În felul ăsta, poate că scurtăm calvarul...

FEMEIA: Nu, fiindcă Golgotha, calvarul, abia începe. Nu sîntem nici la jumătatea piesei. Urmează recursul, respins, — trec peste o mie de amănunte, acum, nu și în piesă —, și ajung la închisoare. Primii patru ani i-am petrecut într-o celulă de beton, un metru și jumătate pe doi, cu o rogojină, putrezită, pe cimentul gol și cu o singură lumină, cît o palmă: vizeta din ușa de fier. Patru ani, n-am auzit glas de om. Încercam să-i spun un cuvînt gardianului, și n-avea voie să-mi răspundă. Număram în gînd, ca să nu uit să vorbesc. Mă trezeam rostind cîte un cuvînt, și nu-i mai cunoșteam sensul... *„Infimă"*... *„Infamă"*... *„Infantă"*... „Domnule, gardian, fii bun: ce-i aia *„Infantă"*? Era un gardian cumsecade, sau, în orice caz, mai puțin bestial ca ceilalți. *„Infantă?* Vrei să spui *În fontă... Fontă.* Un fel de fier"... Și m-am pomenit rîzînd, fericită că n-am uitat să rîd... Fiindcă, voi știți, iubiților, care e cea mai grea pedeapsă? Începusem să mă cred și eu vinovată. Da, da, asta este grozăvia: începusem să mă cred și eu vinovată. Îmi aminteam lecția băgată în capul meu de al doilea anchetator — pe ăsta nu l-am mai convocat, a murit de ciroză —, și pe care ar fi trebuit s-o rostesc, *„cuvînt cu cuvînt"*, la proces...„Recunosc, am luat legătura cu" — și îi pronunțam numele stîlcit, fiindcă l-am auzit pentru prima dată la anchetă —, „din anul 1948. Mi-a propus

să lucrez pentru el. Întîi am rezistat, fiindcă mi-era frică. Mi-am dat seama că îmi cere un lucru nepermis. Dar, apoi, m-a tentat. Cu diverse cadouri, și cu pașapoarte, pe care le-am comercializat contra unor mari sume de bani. Îmi plăceau banii și luxul... Și am devenit amanta și unealta lui mîrșavă..." Îmi aminteam lecția, spaima să nu uit o vorbă... Și, deși, la proces, am refuzat s-o rostesc, acum, în celulă, mă întrebam dacă n-a fost așa, și dacă n-au avut dreptate cînd susțineau că sînt „o criminală perversă, de cea mai abjectă specie". Începusem să mă cred și eu vinovată. Dumnezeule, pînă unde poate să cadă omul? Cu timpul, mi-am explicat cum se petrec lucrurile, care e mecanismul prăbușirii... Cealaltă ipoteză: că toți acuzatorii mei, anchetatori, judecători sau temniceri, greșeau, mi se părea de neconceput. Ce să aibă toată lumea cu mine? Și, atunci, cu vremea, frigul, foamea, singurătatea, excluderea din timp și din lume, te fac să spui: „sînt vinovată, trebuie să ispășesc!" *(Scurtă pauză.)* Cînd m-au scos, după patru ani, la lumină, am crezut c-am orbit. După aceea, mi s-a făcut și mie favoarea să fiu dusă la muncă, la cîmp, la culesul sfeclei. N-am să uit ziua aia, chiar dacă aș mai trăi zece vieți. Era o zi frumoasă limpede, cu un cer senin, albastru, imens, pe un cîmp, nesfîrșit, și negru. Culegeam sfecla, strînsă în grămezi, aplecată, cu sîrguință, deasupra gropilor, cînd, deodată, departe, la un kilometru, sau doi, sau mai departe, am zărit un cîine. Înțelegi? După cinci ani, vedeam, pentru prima oară, un cîine. Și-atunci s-a petrecut minunea: eram peste o sută de femei, aplecate deasupra gropilor: eu n-am făcut nici o mișcare, nici un gest, numai, din cînd în cînd, ridicam privirile, ca să mai văd, o dată, cîinele. Și, deși era la un

kilometru, sau doi, sau mai departe, a venit în fugă la mine, direct la mine, s-a oprit la un pas — eu n-am schițat nici o mișcare și nici un gest —, s-a lipit de mine, și a început să-mi lingă picioarele. Și-atunci, în clipa aia sublimă, pentru care merită să înduri toate suferințele, toate chinurile și toate ofensele, m-am trîntit la pămînt, și, după ani și ani de tăcere, în care n-am mai vrut să aud de numele Lui, mi-am spus rugăciunea mea, șoptită în copilărie: „Doamne, Dumnezeul meu, ți-am cerut s-o faci bine pe mamaia, și nu m-ai ascultat, ți-am cerut să-i dai lui tataia un serviciu, și nu m-ai ascultat, și uite că, acum, te-ai îndurat de suferințele mele, și mi-ai trimis un cîine, să mă mîngîie, îți mulțumesc, Doamne, văd că Ești!"

AUTORUL: Divină replică! Păcat că e mistică.

FEMEIA: Și, cum nici o minune nu vine niciodată singură, s-a întîmplat a doua. Am găsit, printre gropi, un petec de ziar. Vechi, plouat, prăfuit, un sfert dintr-o pagină. Nu mai văzusem o literă tipărită de peste cinci ani. Un an în prevenție și patru în închisoare. Stăteam cu ochii în groapă, mă mișcam de-abușilea, dar, cînd se depărta gardianul, trăgeam petecul de ziar după mine, citind cîte un rînd, cîte două, ca să dureze. Ei, bine, iubiților, e nemaipomenit cîte lucruri poți afla dintr-un petec de ziar, nu mai mare decît o filă din manuscrisul meu. *(Primului iubit.)* Din petecul ăla de ziar, am aflat că ai crescut, iubitule, aveai poza la ziar și erai trimis în străinătate... Cît m-am bucurat! *(Primului bărbat.)* Pe tine începusem să te uit, iubitule... Ei, ce crezi, că am aflat? Erai liber și lucrai la o hidrocentrală...

PRIMUL BĂRBAT: Îmi faci și din asta un cap de acuzare?

FEMEIA: Dimpotrivă! M-am bucurat, eu am avut, întotdeauna, încredere în calitățile tale tehnice. Citesc mai departe — dacă nu mă credeți, o să caut ziarul în colecțiile de la Academie —, și ce credeți că aflu? *(Judecătorului de instrucție.)* Că tu, iubitule, făcuseși o carieră extraordinară: erai director general în Ministerul de Justiție... Numai de tine, iubitule, *(Avocatului)* n-am aflat nimic, și eram profund nefericită. Ca să întorc petecul de ziar — era un fragment din cronica sportivă —, și să aflu că fiul tău — nu putea fi decît fiul tău, fiindcă purta același nume, și-ți semăna ca două picături de apă —, se clasase al treilea la un concurs internațional de sărituri de la trambulină. Doamne, ce băiat drăguț... Și, Doamne, cît mi-aș fi dorit să am lîngă mine un copil, al meu, un băiat grațios și sportiv, elegant și iubit de fete... Ce mîndră aș fi fost de el și ce mamă extraordinară aș fi fost! *(Scurtă pauză.)* Știi ce mă gîndesc, iubitule? Să-mi dai mie pe fiul tău.

AVOCATUL: Cum să ți-l dau?

FEMEIA: Simplu: să mi-l dai. Îmi ești dator. *(Năprazică.)* Toți îmi sînteți datori. Toți trebuie să plătiți!

PRIMUL IUBIT: Să plătim? Ce să plătim?

FEMEIA: A, nu te speria, nu bani. Ce să fac eu cu banii voștri? Există vreo sumă cu care să vă plătiți datoria? Să mi-l dai pe fiul tău! Dacă nu se întîmpla ce s-a întîmplat, putea să fie copilul meu. Făcut chiar cu tine, iubitule... Crezi c-am uitat privirea ta, din ziua cînd am semnat recursul, cînd m-ai mîngîiat pe obraz și cînd mi-ai spus plin de pofte: „ce drăguță ești"? *(Judecătorului de instrucție.)* Sau cu tine, scumpul meu anchetator... Ar fi fost un copil născut din oroare, dar ce vină ar fi avut el?

Sau cu tine *(Primului ei bărbat)*, dragostea mea... Ar fi fost un copil născut din trădare și tristețe, dar cu ce am greșit eu? *(Avocatului, definitivă.)* Să mi-l dai pe fiul tău!

AVOCATUL: Cum să ți-l dau? Fiul meu e însurat.

FEMEIA *(melancolie simulată)*: Cum zboară vremea... Însurat... Cu cine, iubitule?

AVOCATUL *(arătînd spre Primul bărbat)*: Cu fata profesorului.

FEMEIA: Cum? Ești și profesor?

PRIMUL BĂRBAT *(„modest")*: Doctor docent.

FEMEIA: Și ce predai, iubitule?

PRIMUL BĂRBAT: Rezistența materialelor.

FEMEIA: Rezistența materialelor... umane! Sublimă disciplină. Cred că omul e materialul cel mai rezistent, infinit mai tare ca oțelurile speciale, infinit mai puternic decît orice beton. Mă mir că nu s-a gîndit nimeni să facă un pod din trupuri omenești. Ar fi un pod gigantic, suplu și grațios, peste care ar trece, în goană, în toate direcțiile, mii și mii de trenuri... Numai uneori, noaptea, s-ar auzi un vaiet, un scrîșnet, un geamăt și un oftat... Dar asta n-are nici o importanță! Va să zică, ți-ai căsătorit băiatul cu fata profesorului... V-ați conjugat prestigiile... *(Primului bărbat.)* Și cum e fata ta, iubitule? Drăguță, frumoasă, deșteaptă, curvă? Cîți ani are?

PRIMUL BĂRBAT: Douăzeci și doi de ani.

FEMEIA: Altă coincidență! Vîrsta mea cînd am intrat în închisoare. *(Scurtă pauză.)* Dar am impresia c-ați c-am obosit, iubiților... O, ce gazdă imposibilă sînt... Nu v-am dat nimic de băut, sînteți, probabil, leșinați de foame... Și-atunci, uitați ce propun *(după ce și-a consultat manuscrisul)*: sîntem, exact, la mijlocul piesei. Trecem sus, luăm ceva ușor, și continuăm pe urmă...

PRIMUL IUBIT: Eu aș prefera să meargă mai repede... Am lăsat oamenii...

FEMEIA: ...„În mijlocul ședinței", știu. Nesuferitule, tu n-ai avut timp niciodată. Eu, măcar, cu asta m-am ales: am învățat să aștept. Poftiți, poftiți, sus. *(Ultimului îndrăgostit.)* Iubitule, fii tu dulce, stinge lumina și deschide fereastra! E un miros de tutun în camera asta, ceva de speriat! *(Ultimul îndrăgostit a deschis fereastra.)* Ce e afară?

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Viscolește îngrozitor! *(A stins lumina, s-a aprins în sala teatrului.)*

SFÎRȘITUL PRIMEI PĂRȚI

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREȘTI

PARTEA a II-a

Toate personajele coboară în scenă şi-şi ocupă locurile, în aceeaşi aşezare ca la sfîrşitul primei părţi.

FEMEIA: N-aţi mîncat nimic, îmi pare rău *(Ultimului îndrăgostit)*, iubitule, fii tu o gazdă mai bună ca mine şi toarnă-le cîte un pahar. *(Aşteaptă ca Ultimul îndrăgostit să se execute...)* Aşa... Mergem mai departe... În ziua de 17 august 1962, am fost graţiată. Aş mai fi avut de stat, dacă mi se scădea prevenţia şi zilele muncite, cinci ani, şapte luni şi unsprezece zile...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(gafă criminală)*: În sfîrşit, „tout est bien qui finit bien"...

FEMEIA *(zîmbet amar, de cenuşă)*: Într-adevăr, totul a fost bine, fiindcă s-a sfîrşit cu bine... Şi m-am trezit, după doisprezece ani, într-o lume pe care n-o mai cunoşteam, singură, fără nici o adresă — mătuşa mea murise de mult —, dezvăţată să mai vorbesc, obligată să umblu. Voi ştiţi, iubiţilor, ce înseamnă umblatul la nesfîrşit, printr-un oraş în care străzile, casele, oamenii, pînă şi limba,

ți se par străine, unde nu cunoști pe nimeni, nici o ușă la care să bați? Am dormit în gară — îngrozită să nu fiu luată drept o hoață —, în sala de așteptare a poștei, pînă am descoperit o „colegă de pension" — de pușcărie, adăpostită și ea, fără bucurie, la un frate de-al ei, care lucra undeva noaptea. „Colega" mea practica un soi de prostituție și trebuia să plec de acasă, ca să-i respect orele de lucru. Și-atunci, o porneam, din nou, pe străzi, mereu pe străzi, căutînd o față cunoscută, un om. Și, din nou, mi-am adus aminte de tine, iubitule, prima mea dragoste, adoratorul meu din copilărie, ajuns, acum, și mai mare, dacă stăteam să judec după secretara care mi-a răspuns, uimită, cînd am cerut să-ți vorbesc la telefon.

PRIMUL IUBIT: Nu e adevărat! Nu e adevărat! Îți place să te chinui și să chinuiești și pe alții. Ți-am răspuns, și te-am primit imediat.

FEMEIA: Vezi? *„Te-am primit"*... Da, e adevărat, m-ai „primit", m-ai ascultat cîteva minute, privind pe fereastră, mutînd, nervos, lucrurile de pe birou și mi-ai spus să te caut, din nou, peste cîteva zile. „Cînd?" „Păi, astăzi e joi, să zicem: luni. Sau, mai bine, miercuri". Miercuri te-am căutat, mi-a răspuns secretara: „Cine întreabă?" „Eu". „Să văd dacă e în birou". Și, după cîteva clipe: „Nu, tovarășul nu e în birou, reveniți". „Cînd?" „După-masă... sau mai bine mîine". „La ce oră?" „Spre prînz". „Mîine" — am chemat: „Nu, tovarășul nu e aici, a plecat în provincie, lipsește o săptămînă..."

PRIMUL IUBIT: Ce puteam face?... Țin foarte bine minte, eram în plină reorganizare...

FEMEIA: Sigur, erai ocupat, iubitule, aveai atîtea pe cap, cum să mă ții minte și pe mine? Și-atunci, te-am căutat pe tine *(Primului ei bărbat)*, scum-

pule — ce puteam face? —, trebuia să uit tot ce a fost între noi, cine își poate îngădui luxul demnității, cînd moare de foame? Te-am căutat acasă, mi-a răspuns o voce de femeie, plăcută, distinsă: „Cine întreabă? Aici e soția lui..." Și am închis. Cum să-i spun că soția lui sînt eu... sau am fost... și am încetat să mai fiu, fără s-o aflu, fiindcă nimeni nu m-a avertizat că ai divorțat de mine, iubitule, primul meu bărbat, dragostea tinereții mele. Te-am căutat și la birou, dar cine să te găsească, dacă erai mereu absent, solicitat de atîtea obligații?

PRIMUL BĂRBAT: Nu ți-ai lăsat niciodată numele.

FEMEIA: Care „nume", dragostea mea? Mai aveam eu vreun nume? Și-atunci, te-am căutat pe tine, scumpul meu avocat, voiam să te întreb pe tine, om al legii și al spiritului de justiție: ce să fac? Tu, iubitule, m-ai primit imediat, în biroul tău, elegant și atît de bine încălzit — era o zi geroas, de iarnă și eu tremuram în pardesiul meu împruă mutat —, mi-ai oferit o cafea, o țigară, și m-apoftit lîngă tine, pe divanul acoperit cu o splendidă „buhara", ca să-ți explic, „mai bine", „cazul"... fiindcă „tot drăguță ai rămas"... „nici nu s-ar zice..." Și te-ai oprit: erai gata să spui: „Nici nu s-ar zice c-ai stat doisprezece ani... Tot drăguță ai rămas"... Ți-aduci aminte, aceleași cuvinte ca la grefa tribunalului, numai că acum nu mai era gardianul care să ne supravegheze. M-am desprins, cu greu, din îmbrățișarea ta, am bîiguit cîteva cuvinte penibile: „nu pentru asta am venit", și am plecat. Înțelegi? Mi-era rușine să întreb de bijuterii...

AVOCATUL: Femeia asta te bagă în pușcărie!

AUTORUL: În sfîrșit, o replică de haz!

PRIMUL BĂRBAT: Cît mai durează tortura asta?

FEMEIA *(simplu, fără nici o grandilocvență)*: Trei ani! Exact: trei ani! După luni de așteptare și căutări, am intrat femeie de serviciu într-o tipografie. Spălam cimentul, căram lăzile cu litere, curățam, cu ghemotoace de cîlți, mașinile. Într-o zi, s-a apropiat de mine șeful atelierului și mi-a spus: „Fetițo" — și ăsta „fetițo", dar altfel —, „mă uit la tine, ești slabă de te bate vîntul. Dacă mai stai mult aici, te cureți. Te omoară plumbul"... Și m-am speriat: dacă mă îmbolnăvesc, cine o să-mi dea un pahar cu apă? Și m-am angajat îngrijitoare la copilul unui arhitect. Un domn foarte bine, îi murise soția într-un accident de mașină și rămăsese neconsolat în durerea lui... Iubitule, toarnă-mi și mie un pahar...

PRIMUL BĂRBAT: Bei prea mult...

FEMEIA: Și te gîndești la sănătatea mea. Ce dulce ești... Unde am rămas? Vezi, dacă mă întrerupi? Da... Copilul era cuminte, drăguț, bine crescut, îl duceam la școală, îl luam de la școală, iar după-amiaza, cînd își făcea lecțiile, citeam și eu cîte o carte... După trei-patru zile, a venit arhitectul acasă, mai devreme ca de obicei — copilul era încă la școală —, mi-a spus că e răcit, și m-a întrebat dacă n-aș putea să-i fac un masaj... „Să aduc spirtul" — am spus, și am plecat pe scara de serviciu.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Poate că era omul, realmente, bolnav... Ai ajuns să suspectezi pe toată lumea.

FEMEIA: Asta încep să cred și eu: am un caracter imposibil. *(Pauză.)* Și am intrat infirmieră într-un spital. Curățam odăile bolnavilor, le scoteam afară plosca, dar eram mulțumită, fiindcă în spital era liniște, cald, și mîncam în fiecare zi. Într-o seară, am adus într-o rezervă masa bolnavului, era acolo și cocoana lui. M-a măsurat, de

sus și pînă jos, cu niște ochi răi și aroganți: „Nu ți se pare că halatul ăsta e prea scurt?" „Ăsta e halatul pe care l-am primit". „Ascultă, cu mine să nu fii obraznică!" A doua zi am fost chemată la birou: „Cînd vii, de unde vii"... Și m-au dat afară.

AVOCATUL: Cine știe ce mitocancă a fost și aia...

AUTORUL: Exclus! Unde mai găsești, astăzi, asemenea specimene?

FEMEIA *(după o scurtă pauză)*: Și-atunci *(Ultimului îndrăgostit)* ai apărut tu în viața mea, iubitule, ultima mea dragoste... Nu, nu te speria, nu-ți fac nici un rechizitoriu, nu-ți reproșez nimic...

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Ar fi și greu... Nu te-am iubit?

FEMEIA: Ba da! Dar în felul tău: rău, egoist, avar și rapace. Nu te supăra, dragul meu, ți-am spus că nu te învinuiesc de nimic. Sau poate de un singur lucru: nu m-ai făcut să uit! Eu am înțeles, și m-am pus la diapazonul iubirii tale mărunte. M-am transformat într-o gospodină harnică,munceam de dimineața pînă seara, atentă ca să nu te supăr, să nu-ți lipsească nimic, făceam economii sîngeroase, ca să-ți dovedesc devotamentul și calitățile mele de gospodină, silindu-mă să mă conving că mi-am găsit, în sfîrșit, un echilibru, și să sînt, și eu, dacă nu fericită — termenul ăsta dispăruse de mult din vocabularul meu —, cel puțin mulțumită, la adăpost de singurătăți și de spaime. Te așteptam, resemnată, cu masa încălzită de trei ori, cînd întîrziai...

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Știi bine că făceam ore suplimentare, ca să mai scot un ban peste leafă...

FEMEIA: Știu, iubitule, știu...

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Eu m-am silit să-ți asigur o viață cît mai omenească — în limita posibilită-

sus și pînă jos, cu niște ochi răi și aroganți: „Nu ți se pare că halatul ăsta e prea scurt?" „Ăsta e halatul pe care l-am primit". „Ascultă, cu mine să nu fii obraznică!" A doua zi am fost chemată la birou: „Cînd vii, de unde vii"... Și m-au dat afară.

AVOCATUL: Cine știe ce mitocancă a fost și aia...

AUTORUL: Exclus! Unde mai găsești, astăzi, asemenea specimene?

FEMEIA *(după o scurtă pauză)*: Și-atunci *(Ultimului îndrăgostit)* ai apărut tu în viața mea, iubitule, ultima mea dragoste... Nu, nu te speria, nu-ți fac nici un rechizitoriu, nu-ți reproșez nimic...

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Ar fi și greu... Nu te-am iubit?

FEMEIA: Ba da! Dar în felul tău: rău, egoist, avar și rapace. Nu te supăra, dragul meu, ți-am spus că nu te învinuiesc de nimic. Sau poate de un singur lucru: nu m-ai făcut să uit! Eu am înțeles, și m-am pus la diapazonul iubirii tale mărunte. M-am transformat într-o gospodină harnică,munceam de dimineața pînă seara, atentă ca să nu te supăr, să nu-ți lipsească nimic, făceam economii sîngeroase, ca să-ți dovedesc devotamentul și calitățile mele de gospodină, silindu-mă să mă conving că mi-am găsit, în sfîrșit, un echilibru, și să sînt, și eu, dacă nu fericită — termenul ăsta dispăruse de mult din vocabularul meu —, cel puțin mulțumită, la adăpost de singurătăți și de spaime. Te așteptam, resemnată, cu masa încălzită de trei ori, cînd întîrziai...

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Știi bine că făceam ore suplimentare, ca să mai scot un ban peste leafă...

FEMEIA: Știu, iubitule, știu...

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Eu m-am silit să-ți asigur o viață cît mai omenească — în limita posibilită-

ților mele, bineînțeles —, și au fost — oricît ai vrea tu să le uiți —, și zile frumoase...

FEMEIA: Vai de mine... Cum să le uit? Eu să le uit? Îți mai aduci aminte cînd am plecat, împreună, la mare? Da, m-ai dus la mare. Cum o să uit vreodată ziua aia? — așteptată cu înfrigurare, fiindcă, uite, ți-o mărturisesc abia acum, după atîta vreme: aveam patruzeci de ani și nu văzusem niciodată marea. Am plecat cu un personal de noapte și am ajuns cînd se lumina de ziuă. Aveam ochii arși de nesomn, de nerăbdare, de oboseală. Cînd am ajuns, am văzut, la orizont, o pată mare, albastră, ca un imens cearșaf, bătut de vînt. „Ce e acolo, iubitule?" „Marea". Apoi, încet, treptat, pe nesimțite, a început să mă învăluie soarele. Și era atîta lumină, și era atîta căldură, nisipul devenea tot mai fierbinte, că trupul meu, ținut atîta vreme la întuneric și la umezeală, părea să se desfacă din încheieturi, pentru ca toate măruntaiele mele chinuite, fiecare fibră a mușchilor mei, fiecare picătură de sînge să se umple de lumina divină a soarelui. M-am tăvălit în nisip, cuprinsă de frenezia luminii, mă răsuceam pe toate părțile, neobosită și nesătulă, mă ridicam în picioare, orbită de flăcările cerului, cădeam sărutînd nisipul, și numai din cînd în cînd mă apropiam de țărm și-mi răcoream gura, buzele arse, fruntea încinsă, cu apa sărată a mării, ca să mă întorc, din nou, la soare, înspăimîntată să nu se stingă și să nu mă mai pot bucura de minunea lui neștiută, nevisată, niciodată închipuită. „O să te îmbolnăvești", mi-ai spus, „să mergem în cameră", dar nici nu voiam să aud, fiindcă, iartă-mă, nici nu te vedeam cînd mă ocroteai cu prosopul pe umeri, într-atît eram de singură cu soarele meu. Am stat pe plajă toată ziua, începea să se

întunece, plaja se golise de oameni, la restaurant începeau să se aprindă luminile, din soare nu se mai vedea decît o pată de sînge, iar pe faleză doar bucăți de ziare, rupte și urîte, ca niște cicatrici. Și-atunci, mi s-a părut că bucățile astea de hîrtie, murdare, sluțesc frumusețea lumii și am început să le adun, să mătur plaja, așa cum am măturat în tipografie și în odăile bolnavilor, la spital. Era întuneric pe țărm, abia acum descifram, distinct, vuietul mării, numai noi doi mai umblam pe faleză, desculți, cu picioarele ude, spălate de valurile mici ce se spărgeau, alături de noi, aproape. Și-atunci, m-am apropiat de tine, m-am lipit de tine cu o adîncă recunoștință — cred că în clipa aia te și iubeam —, ca să-ți spun ceva, cel mai frumos lucru pe care l-aș fi putut rosti, după ce tăcusem atîtea ceasuri. M-am lipit de tine și ți-am spus la ureche, în șoaptă, în glumă, fiindcă nu ne auzea nimeni: „Iubitule, știi ce vreau? Să ne căsătorim". O, nu te speria, nu voiam căsătoria asta fiindcă așteptam de la tine și altceva decît mi-ai dat pînă atunci — și ce puteai să-mi dai mai mult? —, dar fiindcă aș fi vrut să dăruiesc zilei mele de fericire o armonie, o ordine, o împlinire, care s-o binecuvînteze și s-o sfințească. „Auzi, iubitule, să ne căsătorim". Ai fi putut răspunde „bine" sau „cînd?" sau „să mai așteptăm"... sau... orice. Dar tu ai tăcut, iubitule, inert, ca o piatră. Și, în clipa aia, am înțeles că eu reprezentam, pentru tine, rușinea, compromisul, primejdia care putea să-ți murdărească dosarul, reputația și posibilitățile de avansare.

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Nu e adevărat! Nu m-am gîndit în viața mea...

FEMEIA: Taci! Te rog, taci! Atunci, am înțeles că ți-e rușine cu mine... În clipa aia, s-a făcut

lumină în capul meu și mi-am explicat de ce nu m-ai prezentat niciodată fratelui tău, inspector la Finanțe, sau cumnatei tale, tîrfa smerită, prinsă în biroul șefului ei, într-o poziție pe care nu pot s-o divulg acum, aici, față de atîția bărbați... să păstrăm, totuși, cuviința. Apropo, ce mai face cuvioasa — vezi ce elegant mă exprim —, se îngrașă, prosperă?

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Să nu te legi de familia mea...

FEMEIA *(după o scurtă pauză)*: Ai tăcut, iubitule, ca o piatră. „Să mergem în cameră", ți-am spus, „sînt obosită". „Nu mîncăm?" „Sînt obosită, vreau să mă culc..." M-am întins în pat, îmbrăcată, cu picioarele murdare de nisip, eram, din nou, murdară, nespălată, ca la închisoare, m-am întors cu fața la perete, m-am prefăcut că dorm, și, spre dimineață, cînd soarele ieșea din mare, pentru o altă zi de fericire, a altor oameni, am plecat, pe jos, la gară... „De ce ai dispărut?", m-ai întrebat a treia zi, mirat, supărat că ți-am stricat vacanța. „O singură zi ajunge". „Păcat, mai aveam, plătite, luate prin sindicat, hotel și masă, două săptămîni". În zilele care au urmat, mi-am spus că n-am ce căuta lîngă tine, că trebuie să muncesc, să cîștig, să-mi plătesc hrana și patul și rochia pe care o port. În ziua de 8 iulie 1965, i-am trimis un memoriu. La 27 iulie 1965, eram reabilitată. „Ce înseamnă *reabilitată*?" am întrebat un avocat, nu pe tine, iubitule, pe un altul, nu mi-a cerut, pentru consultație, nici o plată, de nici o natură. „Reabilitată? Că n-ai avut nici o vină, că s-a șters orice urmă de acuzare, că nimeni n-are voie să ți-o mai amintească... Stigmatizați, în acest proces, sînt cei care l-au înscenat. Tu umblă pe stradă cu fruntea sus..." În aceeași seară, i-am scris o scrisoare și-am

depus-o la Cancelarie: „Eu, fosta deținută cu numărul 1006, îți scriu și-ți spun *Tu* și *Ție*, ca lui Dumnezeu..." Peste două zile, am primit o carte de vizită: „Vă doresc multă sănătate și multă fericire..." Nu mă despart de ea... *(Scurtă pauză.)* Trec peste o mie de amănunte — acum, nu și în piesă —, și am început să muncesc. Am intrat muncitoare, necalificată, într-o fabrică de televizoare. În patru luni am învățat meseria, după încă două luni eram conducătoare de grupă, după un an, șefa atelierului, peste trei săptămîni de la numire urma să plec la un curs de perfecționare tehnică... Și tot atunci, ai apărut tu, da, tu, scumpul meu autor dramatic, omul cu reputația cea mai compromisă, fiindcă te crede lumea un mare cuceritor, căruia nu-i scapă nimic, dar care nu mi-ai spus niciodată că sînt drăguță, nu mi-ai cerut niciodată „să ieșim într-o seară ca să stăm de vorbă și să ne cunoaștem". Nu m-ai chemat la tine acasă, „să ascultăm muzică", nu mi-ai cerut nici măcar un zîmbet. Ai venit în uzină, ca să faci un documentar, m-ai văzut și te-ai apropiat de mine... „Am scris un scenariu", mi-ai spus — nu știam cum te cheamă, nici cine ești —, „ai capul care îmi trebuie, vino mîine dimineață, îmbrăcată cum ești, să facem cîteva probe pentru un film..." O, cum m-am chinuit în noaptea aia, cum am așteptat dimineața, desfigurată de insomnie... Nu, nu e adevărat, nu ni se întîmplă ce merităm, și nici ce ne seamănă... Ce dorim foarte tare. Am dat probele, am făcut filmul, și încă unul, și alte filme... Au apărut cronici, poze la ziar, interviuri, mese rotunde la televiziune, am devenit un nume, eu, care n-am fost decît o cifră pe un dosar, mi-am cîștigat o identitate, o stare civilă, am devenit un personaj...

AUTORUL: Prin munca ta, prin meritele tale.

FEMEIA: Prin muncă, poate... Crezi, însă, că sînt atît de naivă să-mi închipui că, la patruzeci de ani, s-a răzvrătit talentul în mine?

AVOCATUL: Şi totuşi — o atestă istoria —, multe vocaţii s-au manifestat tîrziu...

PRIMUL IUBIT: Eu, cînd te-am văzut, prima dată, pe ecran, nici nu mi-a venit să cred...

FEMEIA: Şi mi-ai trimis flori, mi-aduc aminte... Ce drăguţ ai fost... *(Primului ei bărbat.)* Şi tu mi-ai trimis flori, nu? Şi un număr de telefon, ca să te caut. Da, din clipa aia, toate s-au schimbat. *(Ultimului îndrăgostit.)* Şi între noi doi, iubitule! Îţi citeam în ochi orgoliile satisfăcute, sînt sigură că la birou spuneai colegilor tăi, arătîndu-le, flatat, invitaţia: „Mă duc la premiera filmului... Joacă soţia mea", nu e aşa că la birou spuneai că sînt soţia ta? Iar eu mă gîndeam să plec de lîngă tine. Dar mi-am spus c-ar fi o pedeapsă prea uşoară, pe care o doreşti şi care ţi-ar face bine. Taci, te cunosc! Ai fi rămas singur, părăsit, cu o psihologie de victimă... Ai fi spus: „Aţi văzut? Cît timp crăpa de foame, a stat aici, cum a dat de bine, a şters-o!" Şi, aşa cum te ştiu, „nedreptatea" asta ar fi satisfăcut gustul tău pentru suferinţă. Şi am rămas. Ca să te pedepsesc mai tare. Ca să ştii că-ţi cunosc şi-ţi observ toate maniile, tabieturile, josniciile, papucii scîlciaţi şi cheia cu care îţi încui, de două ori pe lună, salariul, în sertarul biroului, lîngă carnetul de partid... *(Ordin.)* Dă-mi cheia! Am spus: cheia!

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT *(ezitînd)*: Pentru ce îţi trebuie?

FEMEIA: Am spus: cheia!

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Nu-ţi dau nimic. Ai băut şi nu mai ştii ce vorbeşti!

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREŞTI

FEMEIA: Cum?

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT *(dîndu-i legătura de chei)*: Poftim!

FEMEIA: Și-acum deschide fereastra!

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Ce vrei să faci?

FEMEIA: Am spus: deschide fereastra! *(Primului iubit.)* Deschide-o tu, iubitule... *(A deschis.)*

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Stai! Ești nebună! N-o să mai putem intra în casă...

FEMEIA *(a aruncat cheile pe fereastră)*: Așa... Și-acum toarnă-mi un pahar.

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Nu torn nimic! Ești un monstru! Nu mai suport! Nu mai suport! *(În timp ce urcă scările.)* Nu mai suport!

FEMEIA: Nu-l credeți. Ăsta e destinul lui: să suporte... Închide fereastra, e frig. Mie mi-e frig tot timpul... Voi știți cum arată morții, iarna? I-am văzut la morga închisorii: chirciți de frig... *(A deschis aparatul de radio, se aud cîteva acorduri muzicale, apoi vocea crainicei: „Am transmis: «Pavană pentru o infantă defunctă»". Femeia a închis aparatul.)* „Pavană pentru o infantă defunctă"... N-am știut niciodată ce înseamnă *„pavană"*, nu știu, nici acum, ce înseamnă *„infantă"*, știu ce înseamnă *„defunctă"*... *(În timp ce soarbe, liniștită, din pahar.)* Știți la ce mă gîndesc, iubiților? Îmi pare rău că trebuie să vă împușc! *(Reacție la cei vizați.)* Ho! Nu acum! Nu aici! În piesă!

PRIMUL BĂRBAT: Asta nu e o piesă: un denunț!

AVOCATUL: Eu nu am o pregătire literară — de aceea, m-am și mirat că am fost chemat —, dar, oricum, îmi dau și eu seama, asta nu e piesă: un pamflet.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Prezintă faptele într-o lumină denaturată și subiectivă.

PRIMUL IUBIT: Absolut subiectivă...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Încît mă întreb: ce vrei să obții cu ea?

PRIMUL IUBIT: Just!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Care e mobilul ei, unde vrei să ajungi?

FEMEIA *(simplu, firesc)*: Să-mi dați înapoi ce mi-ați luat...

PRIMUL IUBIT: Ce?

FEMEIA: Viața.

AUTORUL: O clipă! Eu nu judec faptele prin prisma adevărului cotidian. Cutare episod e adevărat, cutare, fals. Eu — și pentru asta m-ai chemat aici: ca autor dramatic —, eu judec piesa. Iar piesa ta nu există.

FEMEIA: Cum „nu există"? Uite-o aici: patru sute și zece pagini.

AUTORUL: Se poate. Dar, dacă e așa cum ai povestit-o, e abia la început. N-ai făcut decît expoziția, introducerea... Abia după aceea, după introducere, ar trebui să înceapă conflictul, intriga, drama...

FEMEIA: Nu înțeleg...

AUTORUL: Te lămuresc imediat. Piesa e o confruntare între o femeie căreia i s-au făcut o serie de nedreptăți...

FEMEIA: Tu numești astea „nedreptăți"?

AUTORUL: ...„samavolnicii", „orori" sau „crime", numește-le cum vrei. Și cinci bărbați, vinovați. Le-ai trimis o scrisoare-tip, prin care i-ai chemat să asiste la lectura piesei. S-au conformat — spre stupefacția mea —, și-au venit. Uite-i, sînt în fața ta. Ce aștepți de la ei? Să-și recunoască vina? Sînt gata, amenințați de publicarea sau reprezentarea piesei și de scandalul care s-ar isca, s-o facă. Ipocrit, filistin și de formă, ca să scape. Asta vrei?

FEMEIA: Nu.

AUTORUL: Atunci?

FEMEIA *(fără convingere)*: Să-mi dea înapoi viața mea.

AUTORUL: Asta e o metaforă poetică și nu un argument de teatru.

FEMEIA: Viața mea furată, terfelită, schilodită, ofensată, e o metaforă poetică?

AUTORUL: Nu, dar ce pot să-ți mai dea ei, astăzi? Prima întrebare pe care trebuie să ți-o pui, *în piesă*, este: ce le ceri? *(Scurtă pauză.)* Să-ți spun eu: să fie 27 decembrie 1950 și nimic din ce s-a întîmplat să nu se fi petrecut. Recunoști că asta te-ar face fericită? *(Scurtă pauză.)* Uite, să presupunem că eu sînt Dumnezeul copilăriei tale, la care te rugai cu atîta pietate, și că am puteri nemărginite. Că pot orice. Și miracolul să dau timpul înapoi. Fiți, vă rog, buni și treceți, pentru o clipă, dincolo. Dumneata, primul ei bărbat, rămîi. Așa, perfect, mulțumesc. Deci, sînteți în seara de 27 decembrie 1950, acasă la voi, și el nici nu se gîndește să plece. *(Bărbatului.)* Poți să-ți imaginezi o asemenea ipoteză?

PRIMUL BĂRBAT: Cît am dorit-o. În anii cînd am plătit și eu...

AUTORUL: Remușcări tardive, n-am ce face cu ele. Întrebarea este: știi cum ar fi arătat viața ta?

PRIMUL BĂRBAT: Cine poate să prevadă?

FEMEIA *(imensă amărăciune)*: Nici măcar asta nu știi? Iubitule, nu m-ai vîndut: m-ai uitat!

AUTORUL *(Femeii)*: Tu știi cum s-ar fi desfășurat viața ta?

FEMEIA: Cu bucurii mici și ambiții nevinovate... Pe vremea aia, nimic n-avea gravitate, pentru că nimic și nimeni nu mă amenința. Nu știam, încă, ce înseamnă frica. Nu, nu frica de oameni — e cea mai inofensivă dintre spaime —, frica de necunoscut, de surprizele dușmănoase care te

iau de gît şi te sugrumă. Pe vremea aia, te iertam, iubitule, şi nu numai pe tine, fiindcă nu ştiam ce e frica...

PRIMUL BĂRBAT: Dacă aş fi venit atunci, şi dacă ţi-aş fi spus: „iartă-mă", m-ai fi iertat?

FEMEIA: Cred că da.

PRIMUL BĂRBAT: Şi mai tîrziu?

FEMEIA: Cred că da.

AUTORUL: Şi acum?

FEMEIA: Acum, nu!

AUTORUL Atunci, ce mai aştepţi de la el?

FEMEIA: Nu ştiu!

AUTORUL: Vezi? Dar, stai, Dumnezeul copilăriei tale mai poate să facă o minune. *(A deschis uşa.)* Fii, te rog, bun şi intră. *(A intrat Primul iubit; Femeii.)* Să presupunem că te afli în odaia lui, unde te-ai refugiat, urmărită, hăituită şi fără adăpost. Şi că el, nefericitul, laşul, poltronul — iartă-mă, dar trebuie să caracterizez personajul —, nu te-ar fi denunţat...

FEMEIA: O, atunci ar fi fost cu totul altceva.

PRIMUL IUBIT: Dar nici n-am făcut-o... Ticălosul ăla minte.

FEMEIA: Minte? Vrei să-ţi arăt declaraţia ta, scrisă? O am! *(Autorului dramatic.)* Toate s-ar fi petrecut altfel. Aş fi stat ascunsă...

AUTORUL: Şi tot te-ar fi arestat.

FEMEIA: Poate că da, poate că nu. Sînt, mai degrabă, încredinţată că nu. În zilele alea erau grăbiţi să încheie dosarul şi să pregătească procesul. Dacă nu m-ar fi găsit, m-ar fi abandonat... Iar după un timp, eu, liberă, afară, m-aş fi zbătut, aş fi alergat, mutam munţii din loc, ca să-l scap...

AUTORUL: Dar era vinovat.

FEMEIA: ...sau să ia o pedeapsă mai ușoară... Și, oricum, în zilele alea, în săptămînile alea, în lunile de pînă la proces — cînd putrezeam neputincioasă într-o celulă, cu toată carnea mea însîngerată —, mi-ar fi rămas intact cel mai mare bun al acestei lumi: Speranța! Tu, iubitule, nefericitule, mi-ai răpit speranța. Dintre voi doi, nu știu care e mai vinovat!

AUTORUL: „Speranța"... Și dacă n-ai fi reușit?

FEMEIA: Nu înțeleg.

AUTORUL: Dacă n-ai fi izbutit să-l scoți din închisoare?

FEMEIA: L-aș fi așteptat.

AUTORUL: Deși a declarat, la anchetă, ce a declarat?

FEMEIA: N-aș fi știut.

AUTORUL: Și dacă ai fi aflat pe urmă?

FEMEIA: N-aș fi crezut. Nu credeam decît ceea ce vrem să credem... L-aș fi așteptat.

AUTORUL: Oricît?

FEMEIA: Oricît... Și dacă ar fi ieșit bătrîn, și dacă ar fi ieșit bolnav, l-aș fi îngrijit ca pe un copil, i-aș fi sărutat rănile... L-aș fi făcut să uite, i-aș fi insuflat ceva din dîrzenia, încăpățînarea și curajul meu... și am fi luat-o de la capăt, într-o cameră mică, încălzită cu o lampă de petrol... Și ar fi trecut anii, totul s-ar fi șters, ca într-un vis rău, și am fi rîs din nou, cum rîdeam noi, nebunește, pînă la leșin, de toate prostiile... *(Pauză.)* La ceilalți doi, la judecătorul de instrucție și la avocat, renunță, îi disprețuiesc prea tare, ai dreptate: ce aș mai putea aștepta de la ei? Mi-au injectat cea mai oribilă toxină: *umilința*, cea mai jalnică otravă, fiindcă se elimină cel mai greu. Acum cîteva zile, primesc un tele-

fon: să mă prezint la cadrele cinematografiei. Atît a fost deajuns, ca să intru într-o stare de neliniște. Am încercat să aflu despre ce e vorba, mi-a răspuns o secretară grăbită: „O să vedeți dumneavoastră, mîine". „Ce poate să fie", îmi spuneam, ca să-mi dau curaj: „cine știe ce prostie... N-are rost să-mi fac probleme..." Dar, a doua zi, cînd am intrat, cu inima în gît, în camera funcționarului, m-am oprit în prag și i-am spus *„Să trăiți"*! Mă chema să mă întrebe dacă am decorații, ca să știe cum să-mi calculeze impozitele... La ceilalți doi, renunță.

AUTORUL: Nu! La Judecătorul de instrucție nu pot renunța. E un factor mult prea important, și trebuie să-i pun cîteva întrebări. *(S-a apropiat de ușă, a deschis-o.)* Fii, te rog, bun și intră. *(Judecătorul de instrucție a intrat.)* Ia loc! Iată ce vreau să-ți spun: imaginează-ți că ești la judecata de apoi. Te previn că judecata de apoi a început odată cu facerea lumii, și că, în fața instanței supreme, fiecare om e acuzat, acuzator, avocat și judecător. Poți fugi de toți, nu poți scăpa de tine. Ești în stare să răspunzi în deplină sinceritate?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da.

AUTORUL: Recunoști că în acele vremuri „tulburi", cum spuneai tu, întîmplări ca astea, evocate acum, aici, au fost, totuși, niște excepții?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Fără îndoială...

AUTORUL: Răspunzi prin „da" sau „nu".

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da!

AUTORUL: Recunoști că în vremurile alea „tulburi", s-a creat, s-au schimbat mentalități și conștiințe?

JUDECĂTORUL: Da.

AUTORUL: Recunoști că metodele folosite de tine, atunci, n-aveau nimic comun cu noi, cu felul nostru de-a gîndi, cu firea noastră, că asemenea practici, mizerabile, abjecte, veneau din altă parte, din altă lume?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da.

AUTORUL: Atunci, fii atent ce te întreb: spui că filele dosarului îți sînt proaspete în memorie, și că n-ai uitat nici un amănunt. Adevărat?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da.

AUTORUL: Perfect, ascultă prima întrebare. Cînd ai anchetat-o, și voiai să-i smulgi declarația, știai că e nevinovată...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(după o scurtă ezitare)*: Da...

AUTORUL: ...Că n-are nici un amestec...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da...

AUTORUL: A doua întrebare: Dacă știai că e nevinovată, de ce ai torturat-o să semneze declarația?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Cineva trebuia să semneze...

AUTORUL: Oricine?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Oricine! Sau, în sfîrșit, cineva care să îndeplinească unele condiții: să fie o femeie suficient de tînără și de plăcută, încît să crezi c-a putut să aibă legături cu un spion, care i-a dat pașapoartele...

AUTORUL: Deci, în locul ei putea fi oricine...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Oricine!

AUTORUL: Și asta, fiindcă trebuia să organizezi procesul, nu?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da.

AUTORUL: Un proces care să servească drept „exemplu"...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da.

AUTORUL: Dacă procesul urma să aibă o valoare „educativă", înseamnă că dezbaterile au fost publice...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Nu.

AUTORUL: Cum? Procesul s-a judecat cu ușile închise?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da.

AUTORUL: Nu înțeleg. Cine a participat la proces?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Acuzații, avocații și Curtea!

AUTORUL: Atît?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Atît.

AUTORUL: Atunci, ultima întrebare: susții că procesul trebuia să fie „un exemplu". S-a făcut acestui proces vreo publicitate prin ziare?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Nu.

AUTORUL: Dezbaterile n-au fost publicate?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Nu.

AUTORUL: Nici sentința?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Nici sentința!

AUTORUL: Gîndește-te bine: nici un ecou?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Nici un ecou. Tăcere.

AUTORUL *(zîmbet și vitriol)*: ...Tăcere... Cel mai zgomotos cuvînt. Și cel mai strigător la cer...

FEMEIA *(Autorului)*: Mai înțelegi ceva?

AUTORUL: Da. Eroarea ta. Cauți explicații raționale unui coșmar... Iar coșmarul e, prin însăși natura lui, absurd și ilogic... *(S-a apropiat de Judecătorul de instrucție, i-a pipăit fruntea, l-a răsucit ca să-l privească de la spate, s-a uitat, cu atenție, la picioarele lui.)* Aș fi putut jura c-o să-i descopăr coarnele, coada și copitele... Le-a camuflat! Belzebut, recunosc, ești tare! *(Pauză.)*

FEMEIA: Și cu asta — chemați-l și pe Avocat *(a intrat Avocatul)* — ne apropiem de ultimul episod al piesei. *(Consultîndu-și manuscrisul.)* Cinci pagini.

Ultimele cinci pagini. *(Scurtă pauză.)* La cîteva zile după ce am intrat în închisoare, ca să-mi ispășesc pedeapsa, am născut. Nu mă întrebați în ce condiții, ar însemna să încep o altă piesă, mai lungă și mai dureroasă. Am adus pe lume un copil, un băiat. Nu l-am văzut decît trei săptămîni. Mi l-au luat. O închisoare nu e o creșă. Cincisprezece ani n-am știut nimic de soarta lui. Cînd pierdusem orice speranță, m-a găsit, el. Un băiat înalt, deștept și echilibrat, care mă privea cu o imensă curiozitate, la care mă uitam ca la un miracol: copilul meu. Dar un copil pe care nu l-am vegheat, nu l-am legănat cînd a fost bolnav, nu i-am auzit primele vorbe, căruia nu i-am cumpărat o jucărie, o carte, prima cravată, primii pantaloni lungi, pe care nu l-am văzut plimbîndu-se cu o fată, nici sărind de la trambulină... Aveam înaintea mea un necunoscut, care se uita la mine cu o nesfîrșită tandrețe: „Bătrîno" — îmi spunea —, te-am văzut, aseară, în film, mi-ai plăcut"... Anul trecut, a absolvit facultatea de electronică, primul din promoția lui. În ziua în care și-a luat diploma, m-a chemat la telefon: „Bătrîno, vino să bei un pahar cu inginerul tău". A găsit o formulă convenabilă: „cu inginerul tău". Acum cîteva zile, m-a căutat din nou. Avea un ton grav, preocupat, era palid, cu o cută adîncă între ochi. „Vreau să te întreb ceva..." „Ascult..." „Spune, mamă" și era pentru prima dată cînd auzeam cuvîntul ăsta —, „cine e tatăl meu?" Și-atunci, m-am gîndit să vă chem. Fiindcă toți patru i-ați determinat destinul. Fiecare dintre voi poartă o răspundere pentru felul cum arată viața lui. *(Necruțătoare.)* Întreb: cine e tatăl lui? *(Avoca-*

tului.) Tu? *(Judecătorului de instrucție.)* Tu? *(Primului ei bărbat.)* Tu? *(Primului ei iubit.)* Tu? Cine îl recunoaște?

AVOCATUL: Eu n-am avut nici un amestec...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ce pot să-i ofer eu acestui om? Mă știi doar: pensionar. Un simplu pensionar... Scos din rînduri... Zvîrlit la marginea vieții... Uitat...

PRIMUL BĂRBAT: Situația mea este și mai dificilă. Am o familie, o soție și trei fete, una este măritată, e adevărat, dar cum m-ar privi copiii ăștia dacă aș veni și le-aș spune: „Fetelor, pînă acum v-am ascuns: aveți un frate"...

FEMEIA: Ți-ai pierde reputația...

PRIMUL BĂRBAT: Și orice autoritate...

FEMEIA *(primului iubit)*: Tu, iubitule...?

PRIMUL IUBIT: Știi foarte bine că sînt singur. Că n-am fost căsătorit niciodată. Viața mea e cunoscută... Cum să apar, acum — hodoronc-tronc —, în postura de tată? Cum să-l justific?

FEMEIA: N-ai cum să-l încadrezi... N-ai loc în schemă...

PRIMUL IUBIT: Pe de altă parte, situația mea actuală...

FEMEIA: Precară, o știu... Dar eu ce să fac? Ce să-i răspund acestui băiat, care așteaptă de la mine, adevărul? Să-l mint? Să-i inventez o poveste: „tatăl tău a fost pilot de linie și a murit, de mult, într-un accident de avion, lîngă Djakarta...?"

PRIMUL IUBIT: Ar fi o soluție.

FEMEIA *(cu o adîncă amărăciune)*: Ar fi o soluție... *(privindu-i pe toți)* Ar fi o soluție...

AUTORUL *(femeii)*: Mai ai de adăugat ceva?

FEMEIA *(tristețe de cianură)*: Nu.

AUTORUL: Curtea e luminată! Ridicăm ședința!

FEMEIA: Încă nu! Am de spus un cuvînt ultimului meu iubit. L-am năpăstuit. Îl învinuiam că nu

m-a făcut să uit. Am greșit! Și-mi pare rău. *(Pauză.)* Voi știți, iubiților, ce este o închisoare? Înainte de orice, o duhoare. O duhoare de sudoare, de sînge și de rană infectată... Ani de zile, după ce am ieșit, aveam mirosul ăsta în nas, în cerul gurii, în gît, în plămîni, în toată ființa mea. Am făcut tot ce e omenește posibil ca să scap și să uit. Făceam gargară cu apă de colonie, îmi ardeam gura, dar mirosul mă urmărea ca un blestem. Într-o zi, mi-a adus el un buchet de frezii. Pînă atunci, nu văzusem niciodată frezii... Nu cred că există în toată lumea asta o perfecție mai absolută ca un buchet de frezii... Cînd am văzut florile, am intrat într-o asemenea stare de exaltare, că... le-am mîncat. Și, din clipa aia, mi-a dispărut mirosul... Fii drăguț și cheamă-l. *(Autorul dramatic se îndreaptă spre ușă.)* Am fost nedreaptă, nepermis de rea cu el... *(A intrat Ultimul îndrăgostit.)* Unde ai fost, iubitule?

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Să caut cheile...

FEMEIA: Și le-ai găsit?

ULTIMUL ÎNDRĂGOSTIT: Da. Și am dat și cîteva lopeți, ca să putem ieși mîine din casă. Viscolește îngrozitor...

FEMEIA: Sper că n-ai răcit... Fii dulce și spune femeii să-ți încălzească bine odaia. Cînd urc, o să-ți aduc eu un ceai fierbinte. *(Scurtă pauză.)* Cu voi, iubiților, ce să mai fac? V-am văzut și mi-a revenit mirosul, nu mai aștept nimic de la voi... piesa s-a terminat...

PRIMUL IUBIT: Sper că n-ai s-o publici.

PRIMUL BĂRBAT: Și în nici un caz cu nume exacte... Nu pentru noi... dar chiar și pentru tine... Nu-ți dai seama în ce lumină defavorabilă... Au trecut douăzeci și cinci de ani. Pentru ce să dezgropăm morții?...

AUTORUL: Replică justă: morți și îngropați!

PRIMUL BĂRBAT *(care n-a simțit ironia)*: Pentru ce să dai în vileag fapte uitate...

FEMEIA *(cu un evident dezgust)*: Nici o grijă, dormiți liniștiți...

AVOCATUL *(euforic)*: Nu v-am spus eu, dincolo, că e o femeie deșteaptă?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Excepțională!

PRIMUL IUBIT: Din copilărie a fost așa... De mică...

FEMEIA: Dar, uite, se luminează de ziuă... Dacă vă grăbiți, voi, care n-aveți mașină, prindeți acceleratul...

PRIMUL IUBIT: Numai eu știu ce e pe capul meu...

AUTORUL: ...„Ședințe, încheiere, fine de an..."

FEMEIA: Nici nu v-am întrebat: voi unde faceți revelionul?

PRIMUL IUBIT: Eu? Acasă, în pat.

FEMEIA *(primului bărbat)*: Tu, iubitule?

PRIMUL BĂRBAT: Niciodată prin restaurante sau în familii... Numai acasă. *(Gafă obscură.)* De douăzeci de ani...

FEMEIA *(cu o subtilă ironie)*: ...Cu soția și copiii. Înțeleg, e mult mai sănătos. Atunci, „la mulți ani" și petrecere frumoasă! *(Au ieșit toți, în afară de Femeia și de Autorul dramatic.)* Acum, c-am rămas singuri, să bem, în sfîrșit, și noi, un pahar... *(În timp ce toarnă.)* Asta a fost piesa!

AUTORUL *(s-a apropiat de manuscris)*: Oricum, patru sute de pagini, e imens... *(A răsfoit manuscrisul.)* Dar ce e asta? Coli albe?

FEMEIA *(hohot de rîs, mai amar ca orice lacrimă)*: Ei, cum îți închipuiai, scumpule, sînt eu în stare să scriu o piesă? Mă și vezi...

AUTORUL: Atunci, ce e cu piesa? Unde e piesa?

FEMEIA: În tine. Aștept s-o scrii. Nu te ispitește? *(S-a sculat, a dat drumul aparatului de radio. Crainica anunță: „Transmitem «Mica suită» de Claude Debussy".)*

AUTORUL: Să mă gîndesc... Valéry spune undeva: „durerile noi strigă, durerile vechi, cîntă"... Trebuie amintite aceste dureri vechi, ca să nu se mai repete... Cu atît mai mult cu cît asemenea suferințe ca cele îndurate și povestite de tine, uite, sînt zece ani de cînd au devenit o amintire. Dureroasă, dar o amintire... Sînt zece ani de cînd fiecare om care se culcă seara știe că dimineața se trezește în patul lui... Știi cum se numește asta? *Respect față de ființa umană!* Tu știi cui datorăm asta. Omului care și atunci, luînd asupra lui toate riscurile și toate împotrivirile, s-a luptat să împiedice abuzurile, nedreptățile și samavolniciile. Omului care ne-a redat demnitatea și sensul suprem al libertății... Libertatea începe de la respectarea libertății tuturor, și nu e liber cel care, în numele puterii, primejduiește libertatea celorlalți. Omul acesta veghează ca zilele noastre să fie senine și nopțile noastre ferite de coșmare... *(Scurtă pauză.)* Știi în ce punct al lumii te afli? Într-un loc unde închisorile politice sînt transformate în muzee... *(Pauză.)* Eu însă aș termina piesa altfel... O femeie cu trecutul și experiența ta... Și un bărbat cu o reputație compromisă, fiindcă trece drept un mare cuceritor, căruia nimic nu-i scapă... Dar care nu i-a spus niciodată femeii nici „ce drăguță ești", nici „vino la mine să ascultăm muzică", și nici măcar un zîmbet nu i-a cerut... *(Pauză.)* Dar care, într-o noapte, sau la capătul unei nopți chinuitoare, după ce i-a ascultat spo-

vedania, are, în sfîrșit, curajul s-o întrebe, emoționat ca un adolescent...

FEMEIA: Taci, te rog, taci...

AUTORUL: Nici nu știi ce voiam să te întreb... Cum te-ai gîndit să se numească piesa ta?...

FEMEIA: „Viața unei femei"...

AUTORUL: Ce titlu banal!

CORTINA

Februarie, 1975

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
BIBLIOTECA
BUCUREȘTI

PIESA VĂZUTĂ DE...

Ultima premieră a Naționalului bucureștean (sala mică), aducînd pe scenă o nouă lucrare a lui Aurel Baranga: *Viața unei femei* constituie prilejul unui veritabil recital de virtuozitate susținut de Marcela Rusu. Actrița care a deținut, în ultimii ani, rolurile protagoniste din aproape toate piesele dramaturgului, joacă în chip deosebit, în această dramă de structură epică, nu numai un rol de maximă și copleșitoare întindere, ci și unul care valorizează întreaga compoziție, personajul *Femeii* rămînînd atît cauza, cît și finalitatea celorlalți „eroi" ai piesei. E vorba de cei cinci bărbați care au marcat fiecare cîte un scurt episod în declanșarea și în menținerea nefericirii acelei femei, a injustiției, brutalității și gratuitei represiuni împotriva unei tinere cu totul nevinovate, căreia, într-o epocă de abuzuri, i se răpește libertatea, dragostea, încrederea, firescul sentiment al maternității. Lașitatea, cinismul, supralicitarea obedienței vinovate, explică numai în parte atitudinea acestor umbre ale unei umanități degradate. Alături de aceste personaje, pe care dramaturgul le convoacă numai spre a realiza confruntarea etică (și istorică) alcătuind nucleul piesei — mai apare un raisonneur, în persoana unui prieten al Femeii: cel căruia i se spune *Autorul dramatic*. Interpretat de Radu Beligan, acest personaj care concentrează, în coordonate moderne, funcția corului antic, devine comentatorul înțelept și ascuțit al faptelor și al epocii, de pe poziția veritabilului umanism al perioadei socialiste, umanismul care face loc celui mai deplin și mai autentic respect față de semenii noștri. Amar și ironic, cu o intelectuală și fină degajare care dă consistență și ne apropie personajul, Radu Beligan oferă cea mai elocventă pildă de profesionalitate, slujind cu atîta adevăr omenesc, cu atîta grijă pentru veridicul situației și al vorbelor, un rol care, în pofida prezenței continue în scenă, are doar replici episodice, scurte, de o estompată scînteiere, lăsînd protagonistei întreaga pondere în spectacol. Recitalul Marcelei Rusu începe cordial și simplu, continuînd în ironie și în sarcasm, pentru a atinge, în cîteva momente, pragul de sus al

autenticei trăiri. Jocul său are forța de a reprezenta nu numai destinul unei femei (de aceea, acuzația de melodramatism adusă piesei nu se susține, rămînînd doar un clișeu critic), ci de a transmite suflul unei frînturi de istorie. Istoria însăși este, de multe ori, melodramatică, dacă o apreciem cu distanțarea pe care timpul ne-o permite. Cea mai exactă măsură a dramei ne-o oferă însă, de data aceasta, tăcerea cu care spectatorii primesc și respectă tragedia acestei femei oarecare, o tragedie care aparține trecutului și pe care autorul o definește, justificat, drept „tragedie optimistă". (A se vedea articolul din program.) Marcela Rusu ne-a amintit aici de o altă creație a sa, cu mulți ani în urmă, în rolul unei femei puse să-și înfrîngă iubirea, aplicînd măsura și vorbele uniformizante, într-o împrejurare în care se cuvenea să primeze umanitatea. Nu mai reții alte amănunte, știu că era un spectacol dat tot de Național, în intima sală „Comedia", în care interpreta aducea virtualități de combustie interioară, astăzi desfășurate cu aplomb, într-un rol pe cît de generos, nu tot pe atît, ci înzecit de greu. Greu, între altele, tocmai și datorită împrejurării care face din acest personaj feminin un exemplu de dîrzenie, încredere și demnitate, calități ce explică atît tăria înfruntării nenorocirilor, cît și puterea de a le depăși, de a le învinge, de a le trece în cîmpul imensei experiențe umane pe care o acumulează literatura (eroina își evocă trecutul sub forma unei piese de teatru) atunci cînd societatea însăși a înlăturat cauzele acelor vicieri ale vieții. Sînt nuanțe necesare asupra cărora autorul (și în calitate de regizor) și interpreta au insistat cu mult simț al situațiilor și al publicului, fără de care compoziția dramatică poate ușor împrumuta accente vodevilești. Latura *optimistă* a acestei tragedii a fost astfel rezolvată cu delicată pătrundere, ceea ce denotă echilibru artistic și chiar o performanță în cuprinderea sensurilor literaturii-document. Din totul se degajă respectul față de om, în spiritul celor mai importante documente de partid apărute de un deceniu și mai bine încoace. „Trebuie amintite aceste dureri vechi... spune, textual, personajul numit *Autorul dramatic*. Cu atît mai mult cu cît asemenea suferințe ca celea îndurate și povestite de tine, uite, sînt zece ani de cînd au devenit o amintire. Dureroasă, dar o amintire... Sînt zece ani de cînd fiecare om care se culcă seara știe că dimineața se trezește în patul lui... Știi cum se numește asta? *Respect*

față de ființa umană". Finalul piesei se referă direct, judicios, la climatul nou, de justiție, de încredere simplă, umană, sădit de partid, sub conducerea secretarului său general, iar autorul piesei își consideră lucrarea drept un „omagiu sincer, convins și emoționant adus ultimului nostru deceniu de viață și OMULUI care a vegheat la determinarea destinelor noastre". Poetul din *Alge*, plachetă reeditată de curînd, își manifestă astfel consecvența de atitudine din versurile „M-am luat după voi, / oameni, / pașii voștri treceau prin sîngele meu,/ răsuflarea voastră / ardea în oasele mele". *(Oameni, vă simt în mine ca pe o piatră.)*

Atitudinea aceasta rezultă cu evidență artistică din piesa *Viața unei femei*, piesă care are, cum spuneam, o structură epică. Trebuie să observăm, dealtfel, că de la *Opinia publică* înainte, Aurel Baranga a căutat și, în genere, a găsit mereu formula dramatică cea mai potrivită conținutului educativ, fie satiric, fie dramatic, al lucrărilor sale. Și dacă *Interesul general* era o „farsă atroce", drama scrisă acum este o relatare din care nu lipsesc accentele satirice, duse pînă la diatribă împotriva celor care au împietat asupra demnității umane. Structura epică, aduce, de data aceasta, o sobră revărsare de sentimente, trimițînd cu atît mai mult la forțele care asigură triumful eticii umaniste a comunismului.

Punîndu-și singur în scenă piesa, Aurel Baranga a desfășurat ceea ce numim o „regie de autor" corectă, clară, în genere cu surdinizarea efectelor melodramatice (cu mici excepții) în beneficiul efectelor de dramatism profund. Dintre acestea, povestirea de către Marcela Rusu a episodului cu ieșirea femeii din nou la lumină, undeva, într-un cîmp primind apropierea prietenoasă a unui cîine, atinge un maximum în expresia *artistică* a spectacolului. [...]

N. Barbu
(*Cronica*, 1976.)

CONFESIUNE și proces, dramă și pamflet, evocare și avertisment — sub semnul acestei complexe dualități se înfățișează piesa lui Aurel Baranga *Viața unei femei*, prezentată în premieră

absolută la Teatrul Național din București, în regia autorului. O confesiune patetică, zguduitoare, drama unei femei ajunse la limita de jos a mizeriei și umilinței, evocare a unor întîmplări dureroase consumate în anii '50; proces intentat unor manifestări ale abjecției — laşitate, lichelism, cinism împins pînă la sadism; pamflet și avertisment totodată la adresa purtătorilor unor asemenea inumane trăsături, — piesa devine, implicit, un apel la demnitate, la responsabilitate civică și morală, pentru ca omul să fie om în orice împrejurare.

Folosind un pretext convențional destul de uzitat — cineva a scris o piesă și invită la lectură pe înșiși eroii dramei — Aurel Baranga a turnat în acest cadru convențional mult adevăr uman, dramatism cu carul și, ici-colo, un strop de umor acid pentru alternanța, savant dozată, a stărilor de spirit. Confesiunea Femeii — autoarea piesei-pretext, de fapt eroina dramei — se desfășoară năvalnic, patetic, torențial. Arestată pe baza unui denunț mincinos, după ce soțul ei fusese prins încercînd să treacă fraudulos granița, în 1950, Femeia se pomenise acuzată și condamnată ca instigatoare a unei întregi acțiuni de spionaj, trăind apoi anii de coșmar și umilință ai unei detențiuni nedrepte, pînă la grațiere și apoi reabilitarea totală, care i-a redat demnitatea de a trăi și a munci cu fruntea sus, într-o ambianță de încredere și respect față de om.

Asistăm de fapt, la un lung monolog, întrerupt din cînd în cînd de intervențiile celor chemați să „asculte" piesa, în fond cei implicați direct în proces. Femeia povestește, evocă, acuză. Acuzații sînt cei de față, — Primul iubit, Primul bărbat, Primul judecător de instrucție, Primul avocat, Ultimul îndrăgostit — cei cinci bărbați care au jucat un rol funest în viața ei. Singurul bărbat inocent, îndeplinind rolul de raisonneur, este Autorul dramatic care, de la un moment dat, preia funcția de procuror, rostind rechizitoriul.

E limpede că piesa lui Baranga, prin întreaga ei desfășurare, acuză niște atitudini, niște tare morale. E limpede, de asemenea, că o atît de necruțătoare judecată își găsește temeiul în climatul actual general, de demnitate și încredere, de respect față de ființa umană, al societății noastre, climat care a respins și respinge hotărît astfel de manifestări. Dealtfel, piesa însăși demonstrează, prin prezența mai mult simbolică a celor incriminați, că astfel de indi-

vizi au ajuns la periferia vieții. Dar cumulul de insanități la care se adaugă, fără prezență fizică în scenă, alți oameni mîrșavi întîlniți de Femeie și după ieșirea din închisoare, riscă fie să creeze o imagine unilaterală, nerealistă, a unui mediu uman, fie, în cel mai fericit caz, să limiteze aria de semnificație a dramei la proporțiile unui destin singular. [...]

Aceste valori ale piesei au fost reliefate și în spectacolul pus în scenă de autor, în decorul corect al lui Mihai Tofan. Scrisă pentru o actriță de mari disponibilități, *Viața unei femei* i-a oferit Marcelei Rusu prilejul unei adevărate demonstrații de virtuozitate. Actrița trece ușor de la amabilitatea zîmbitoare cu care Eroina își primește oaspeții la tonul patetic al povestirii, de la tandrețe la persiflare, de la durere atroce la bucurie, de la candoare la voluptate. Vocea ei e un instrument de expresie artistică perfect. Să ne amintim numai în cîte feluri poate modula apelativul „iubitule". Sînt, desigur, și momente cînd demonstrația devine prea vizibilă, aproape ostentativă; sînt unele pasaje care ar cere surdină, discreție, pudoare pentru a nu șoca prin rostirea brutală. Dar actrița le trece cu dezinvoltură, angajînd un dialog direct cu publicul, un dialog cald, uman, convingător, într-un adevărat marathon actoricesc demn de admirație.

Pe lîngă Radu Beligan care umple scena chiar numai cu prezența sa, dînd relief replicilor „de duh" și subliniind caracterul justițiar al replicilor „Autorului dramatic", ceva mai generos înzestrat de Aurel Baranga cu text, ceilalți interpreți, de fapt simpli replicanți, fără argumente, la copleșitorul monolog al Femeii, și-au îndeplinit cu devotament ingrata îndatorire, obligați fiind și de regizorul-autor să rămînă cît mai în umbră. Ei sînt: Emil Liptac, Șerban Iamandi, Iulian Necșulescu, Constantin Dinulescu, Matei Gheorghiu. [...]

Margareta Bărbuță

(*Contemporanul*, 27 febr. 1976.)

Aurel Baranga ne-a invitat sîmbătă seara să vedem premiera ultimei sale piese și am înțeles, abia după ridicarea cortinei, deși ne-am întîlnit în hol cu neliniștea sa căruntă și febra bîntuindu-i

privirile, că piesa avea să se scrie sub ochii noştri. Cine să premediteze că reprezentaţia va debuta feeric, cu ninsoarea aceea furioasă prin fereastra cu ecran lat şi în decorul acela preţios şi solemn, de vilă bună pentru audiţii aristocratice de muzică de Bach şi de retrageri cu diagnostic de sindrom astenic depresiv? Femeia care şi-a întors privirile spre noi, din mijlocul acestui decor simetric, ne-a ameninţat cu drama ei aflată la cîteva fracţiuni de secundă de tragedie, dar în fond cu un gest amar de tragedie şi cu miros de sînge proaspăt. Greu de crezut sînt pentru noi, cei din generaţia copiilor cuminţi şi gravi de după război, amintirile rarilor bărbaţi şi prearărelor femei care au trecut nevinovaţi prin tristele purgatorii ale închisorilor. Era, se spune, de ajuns un simplu denunţ, o abdicare de la echilibru, pentru ca destinul unui om să pîlpîie în infern.

Dar cine s-ar fi aşteptat ca femeia aceasta, în fiinţa căreia am simţit multă vreme după ridicarea cortinei emoţiile interpretei, să se lanseze cu atîta cruzime în trecutul ei şi al nostru, şi să desfacă bandajele vechilor răni, lăsînd să se împrăştie pretutindeni mirosul acela dulceag şi greţos de cangrenă? Cine ar fi crezut, trecînd peste aptul că datele imediate ale piesei sînt vizibil confecţionate — cîţiva oameni se trezesc convocaţi la întîlnire cu o victimă şi răspund cu surîsuri potrivite pentru un bal mascat — cine ar fi crezut, spun, că, dincolo de nefirescul romantic al punerii în temă cu datele procesului care urmează, femeia aceasta ne va răscoli seara cu un strigăt venind din tenebre? Slab regizate sînt în piesa aceasta personajele care umplu viaţa femeii de coşmare, „iubiţii" aceia fantomatici şi eleganţi, lamentabili şi surîzători, laşi şi plini de intenţii bune la ora cînd victimele au ieşit din închisoare şi toate „crimele" se prescriu. Cîtă ură în femeia aceasta, devenită după vîrsta de 40 de ani vedetă de cinema şi actriţă de teatru care smulge aplauze la scenă deschisă! Şi cînd te gîndeşti că titlul piesei dădea în vileag o melodramă! Iată că viaţa e mai puternică decît literatura!

Dar să trecem peste convenţia întîlnirii de la vila ascunsă sub viscol, convenţie care oferă mister de roman poliţist întîlnirii. Nu se poate să nu fii zguduit, din toate fibrele fiinţei tale, să nu fii zguduit, la auzul atîtor strigătoare la cer nedreptăţi, pe care femeia cu viaţa suspendată, cu existenţa muşamalizată, le azvîrle în faţa celor responsabili de „crimă"! Cum altfel se poate numi fapta ace-

lora care condamnă un om nevinovat numai cu scuza că „era nevoie de un exemplu", „era nevoie de un țap ispășitor". Și iată că, dintr-o dată, viața unei femei poate însemna 22 de ani de libertate și aproape 20 de ani de muncă silnică!

Cine-i va restitui acești ani mototoliți aruncați de fapt la coșul de gunoi al istoriei, ani despre care multă vreme nu s-a vorbit nimic — tăcerea ajunsese să se șlefuiască precum diamantele — pentru ca astfel greșelile de altădată să primească titlul *de exemplu!* Nu există exemplu pur și simplu. Orice exemplu trebuie dat în numele unei idei, unui principiu, și are caracter educativ, deci public. Numai voința de a trăi și rezistența biologică au făcut-o pe această femeie să nu ducă în mormînt propriul ei exemplu care trebuie, categoric, să tragă în noi, pe rînd, toate semnalele de alarmă. Pentru că, noi, copiii aceștia cuminți și poate cenușii de după război n-am știut prea bine ce se întîmplă lîngă noi, am fost ocrotiți de orori, de mizerii, ni s-a destinat pur și simplu un viitor fericit. Și am fost fericiți într-adevăr, dar și inconștienți, îndeajuns de inconștienți.

Vă imaginați deci cîtă forță dramatică aproape electrică, îi trebuie unei actrițe ca să convingă în acest rol, să se transforme dintr-o victimă în acuzator. Marcela Rusu, cu patetism bine temperat, cu glasul puțin spart, marcată de emoția premierei, și-a interpretat personajul însușindu-și datele biografice ale eroinei pînă la refuz. A parcurs spectacolul cu o violență și cu o tandrețe pe care rar am întîlnit-o la o actriță. Accesele de revoltă erau urmate de accese de generozitate îmbinată cu malițiozitate, cu dispreț, cu melancolie. A vorbit mult, s-a agitat uneori precipitat, s-a mișcat anevoios și asimetric în decor, dar a trăit ca și cum și-ar fi dat foc în fața noastră. Din distribuția care îi cuprinde pe Șerban Iamand-(perfect în rolul canaliei mizericordioase), Iulian Necșulescu (foarte slab), Constantin Dinulescu (inventiv în rolul unui personaj odios și libidinos furat din recuzita actoricească a „intrigilor și iubirilor" de altădată), Matei Gheorghiu (spumos și gargaragiu într-un avocat degradat), am reținut în mod special pe Radu Beligan. Pentru că este actorul care dă piesei luciditate, nota gravă de scepticism și de inteligență necesară pentru a clarifica sensurile piesei. Acest actor atît de plastic în mișcarea scenică, atît de înțelept încît știe să secon-

deze și să tacă mai mult de trei sferturi din piesă, dar să se simtă prezent tot timpul, a fost excelent distribuit de autor. Radu Beligan întreține tensiunea piesei și atenția publicului. Dispariția sa din scenă ar fi însemnat haos și dezechilibru. Actorul acesta ține firul cu plumb al piesei în cuta verticală de la frunte.

Regizorul nu s-a văzut. Nu avea ce să rezolve. Am fi dorit ca din punct de vedere al autorului *femeia* să se explice mai mult prin celelalte personaje decît prin monolog. Aceasta este o problemă de strategie. Or, lui Aurel Baranga numai strategia nu i se poate reproșa.

După căderea cortinei ești proiectat într-o dilemă: ce a fost într-adevăr impresionant în spectacol, faptul de viață sau construcția dramaturgică și valoarea estetică a textului? Sau toate la un loc? Este evident pînă la urmă că faptul de viață este mai puternic. Un caz de excepție rămîne însă un caz de excepție. Viața propriu-zisă e mult mai complexă și uneori mai frumoasă, mai interesantă. După un timp, senzația pe care o încerci cînd te gîndești la piesă, este că a fost nobil vulgarizată o existență ieșită din comun, dar plină totuși de imperfecțiuni. Prea multă ostentație, prea multă demonstrație pro-domo în această piesă. Aici a greșit autorul.

A. DOHOTARU
(*Flacăra*, 1976.)

Din cauza dimensiunilor sale de succes, adevărate performanțe, Aurel Baranga e mereu prezent pe afișele teatrelor, cu cel puțin trei, patru comedii. Dar cu o operă nouă, el n-a mai venit cam de mult: cam de mult — să ne înțelegem — față de ritmul cu care ne-a obișnuit, de aproape treizeci de ani.

O pauză, scurtă sau lungă, poate avea o mie de explicații, și poate să nu aibă nici una, și să n-aibă nevoie de vreuna. Surîzînd, Baranga ar putea spune că i-a trebuit un dram de timp peste măsura sa obișnuită, pentru că a schimbat specia sa de fiecare zi, pentru că, în locul unei comedii, pe care oricînd o are în vîrful dege-

telor, ne-a dat o dramă, recidivînd, astfel, tocmai după vreo cincisprezece ani, cîți au trecut de la *Rețeta Fericirii*. Mă rog...

De oprit, e cazul — și nici nu se poate altfel — să ne oprim aici, la faptul că noua operă a lui Baranga e o dramă, aproape neașteptată după atît de lungul șir de comedii, care a culminat cu *Opinia publică* și *Interesul general*, E, oare, ceva nou, în raport cu natura scriitoricească a lui Baranga? Nu, este ceva rar, în raport cu producția sa de dramaturg, în care au predominat masiv comedia și satira. Dar drame, Baranga a mai scris — *Iarbă rea*, *Pentru fericirea poporului* sau suspomenita *Rețeta fericirii*. Iar o melodie lirică s-a făcut deseori auzită în comediile sale, pentru cine are ureche muzicală. Cît despre opera sa lirică propriu-zisă, ea depune mărturie prin numeroase volume de poeme (ultimul, abia apărut). Or, cine e liric, e totdeauna aproape de dramă, indiferent unde l-ar duce, și cu cîtă strălucire, diverse alte angajări.

Această „viață" are o structură dramatică îndrăzneață și chiar paradoxală. Ea este confesiunea lirică, desfășurată, gîlgîitoare, hohotitoare, a „unei femei", confesiune prin care ni se împărtășesc nenorocirile abătute din senin asupra unei obscure, umile, inocente, fete, împinsă în mecanismul atroce al înscenărilor și abuzurilor polițisto-juridice, de către un bărbat mincinos și laș. În al doilea rînd, această „viață" este un proces-anchetă, în cursul căruia, „femeia" (care a beneficiat, între timp, de toate măsurile de reîntronare a legalității și de reparare a abuzurilor, măsuri consecvent și energic aplicate în urma Congresului al IX-lea al partidului), femeia, așadar, se situează, de data aceasta din proprie voință, la polul opus situației de victimă, devenind anchetatorul și judecătorul foștilor anchetatori, judecători și torționari —, cărora le alătură și pe „ultimul îndrăgostit" (bărbatul cunoscut după ieșirea din infern), ceilalți patru fiind desemnați prin numeralul ordinal „primul" (respectiv: iubit, bărbat, judecător de instrucție, avocat); desfășurînd procesul în prezența unui martor numit „autorul dramatic", care, din cînd în cînd, va aluneca discret și în rolul de procuror, elucidînd unele situații și epilogînd asupra acestei „vieți", în numele adevăratei morale a socialismului, în numele umanismului și spiritului de dreptate ale legalității socialiste, atît de ferm și definitiv instaurate odată cu Congresul al IX-lea.

Cum spun, e o mare îndrăzneală, — pe care, n-o poate avea decît un dramaturg de talia lui Baranga — să combini aceste două stiluri dramatice, care sînt nu numai diferite, ci şi incompatibile. Prima cere desfăşurare continuă, pe zone din ce în ce mai largi, ea trebuie să crească, întocmai ca o apă curgătoare, din sine însăşi, nu suferă contradicţia şi nu suferă întreruperea, sursa ei fiind dominant lirică, conţinutul ei fiind subiectiv şi exclusivist. Cea de a doua se întemeiază pe obiectivitate şi răceală, pe mecanismul implacabil al logicii, şi reclamă dialog strîns, replici rapide şi concise, pluralitate de parteneri, egalitate şi reciprocitate. Sînt materiale total deosebite — cum ar fi lemnul şi fierul —, fiecare cu legile lui de rezistenţă, cu posibilităţile lui de modelare, cu intoleranţele lui la o combinaţie sau alta. Cu talentul de arhitect pe care îl are, cu virtuozitatea tehnică de constructor, Baranga a izbutit o fuziune fericită, — uşor surprinzătoare, la prima vedere, cum sînt toate operele îndrăzneţe — a cărei primă calitate este tocmai unitatea dramatică, îmbogăţită, nu fărîmată, prin aporturile celor două filoane. Desigur că domină cel liric-monologal, al cărui patos dă dramei linia generală, atmosfera şi tensiunea. Impresia de mişcare redusă, de prezenţă cam pasivă, de anume estompare a celorlalte personagii, nu este deloc dăunătoare, căci drama nu se petrece la acel prezent retrospectiv, obişnuit procedeelor dramatice de evocare, prin întoarcere a timpului la momentul vieţii. Oamenii aceştia sînt nişte strigoi, evoluţia societăţii noastre i-a înlăturat demult din alcătuirea ei morală. Ei sînt scoşi din groapă şi aduşi în scenă de lavina monologului amintitor, dar e clar pentru oricine că sînt nişte cadavre vii. În calitate de regizor, autorul va sugera bine această fină nuanţă simbolică, nu fără, însă, unele întoarceri la real, la concret, cum ar fi de pildă zdravăna pereche de palme pe care eroina o restituie fostului anchetator, pe care acesta le primeşte prea în plin, prea epidermic, prea *viu*.

Mai greu e de înţeles de ce fluviala acuzare îl cuprinde în vîltoarea ei şi pe „ultimul iubit", om cu totul inocent de suferinţele eroinei, dar pus aproape în aceeaşi oală cu cei patru făptaşi şi direct răspunzători, şi lăsîndu-ne, dealtfel, să întrezărim că viaţa lui de „iubit" pe lîngă această patetică femeie, nu e deloc de invidiat. O senzaţie ciudată se insinuează în spectator, aceea că „femeia" nu

face procesul numai al unor patru nemernici de bărbați, ci că, pe nesimțite, ea trece și la un proces al „bărbatului".

Problemă, în definitiv, cu totul secundară, cu totul minoră, față de conținutul major al dramei, față de ideile, sentimentele și cuvintele ei, față de forța ei umană fierbinte și sinceră, care, timp de două ore, îl țin pe spectator cu răsuflarea tăiată.

După un obicei care continuă să fie o convingere, Aurel Baranga a fost și de data aceasta, propriul său regizor — bun regizor, pentru care teatrul însemnează o operă literară plus un actor care o trăiește, pentru care public înseamnă un om care vrea o emoție spontană și o clară, durabilă lecție de viață și de cultură. Întreaga dramă apasă pe umerii Marcelei Rusu, care a interpretat pe „femeia", înțelegînd să-i trăiască „viața". Grea sarcină, care, cu — bănuiesc vag — vreo zece mii de cuvinte, o obligă, cînd să sară abrupt, cînd să alunece pe nesimțite, de la naivitate la luciditate tristă, de la spaimă la speranță, de la resemnare la revoltă, de la poezie, la sarcasm, de la tragic la melodramatic, și de la toate acestea la o împăcare superioară cu viața, cu „viața nouă a unei femei", cu o umanitate nouă. E oare, destul a spune că a parcurs toate aceste meandre ale unui drum niciodată odihnitor, cu mijloace noi, atît în sinceritate, cît și în tehnică?

Radu Beligan, în rolul „autorului dramatic" și-a creat personajul mai mult prin prezența sa scenică, unică, decît prin cuvintele autorului, destul de puține: o desfătare! Cu totul excelenți, în rolurile lor sărace în text, și individualizîndu-se cu virtuozitate, cei cinci bărbați: Iulian Necșulescu, C. Dinulescu, Matei Gheorghiu, Emil Liptac și Șerban Iamandi.

RADU POPESCU

(*România liberă*, 3 februarie 1976.)

La prima vedere, noua piesă a lui Aurel Baranga — *Viața unei femei* — ale cărei prime replici se situează în atmosfera de comedie proprie teatrului său, ne duce cu gîndul la o farsă. Dar cu iscusință, acțiunea este brusc condusă spre ceea ce piesa este de

fapt: o dramă la care asistăm prin istorisirea tensionată a vieții unei femei. Drama este retrăită. Eroina a izbutit în viață: existența ei stă sub semnul succesului (este actriță de cinema), al recunoașterii publice. Viața ei, în momentul în care invită cîteva personaje la o întîlnire înainte de Anul nou, s-a împlinit. Și totuși... Personajele chemate, și care ascultă destăinuirea de un dramatism ce atinge limitele tragicului, au dat vieții ei un curs de nebănuit. Cu douăzeci de ani înaintea începerii povestirii, mai precis la sfîrșitul anului 1950, acestei femei i s-a comis o revoltătoare nedreptate: arestată ilegal, anchetată cu metode care sfidau legile umane și de drept, forțată să semneze declarații despre fapte pe care nu le săvîrșise, apărată de un avocat venal și demagog — este condamnată la douăzeci de ani, din care are să ispășească doisprezece în închisoare. Cei ce sînt acum în fața ei au contribuit, fiecare în felul său, la acest eveniment tragic: primul iubit, a denunțat-o, primul soț (care era de fapt adevăratul vinovat) a aruncat toată răspunderea asupra ei ca să poată scăpa cu o pedeapsă minimă și apoi să se recăsătorească, judecătorul a comis abuzuri în timpul anchetei, avocatul, după ce a jefuit familia clientei, a rostit o pledoarie care i-a agravat sentința. Ascultăm această poveste rostită cu revoltă și încercăm cu toții nu numai firescul sentiment de compasiune pentru victimă, dar, în primul rînd, ne întrebăm cum a fost cu putință să se întîmple asemenea fapte? Cu sensibilitatea psihologică ce îi este proprie, Aurel Baranga demonstrează modul în care au concurat mai mulți factori: lașitatea unora (Primul iubit, Primul soț), abuzul altora, folosirea în chip demagogic și iresponsabil a puterii pe care unii din acești indivizi o dețineau. Că aceștia nu erau decît jalnice excrescențe, corpuri străine ale unui organism sănătos, dramaturgul ne-o arată cu o mare finețe a nuanțelor în momentul confruntării cu faptele lor din trecut: bîiguie, penibile scuze, încearcă să dea explicații care în fond acuză jalnic și grav poltroneria, necinstea, josnicia lor. Aceștia acționau în numele unui organism social, dar de fapt împotriva lui, împotriva principiilor fundamentale ale orînduirii socialiste. Că asemenea oameni nu reprezintă fondul moral sănătos al societății noastre o dovedesc soarta victimei lor — femeia — care după 1965 trăiește momentul reabilitării — cu o fină vibrație umană realizat de autor — și toate consecințele ce decurg

pe plan moral. Umanismul orînduirii noastre a triumfat, alungînd tot ceea ce era contrar spiritului de justiție.

Aurel Baranga a ales în noua sa piesă o confruntare netă, categorică. Autorul trece ca și eroina piesei „peste o mie de amănunte" și se oprește — ca un maestru al construcției dramatice — la momentele zguduitoare, cele care definesc caracterul ei. Adevărurile nu sînt disimulate: întrebările sînt lucide, nete și frontale. Am fi poate îndreptățiți să cerem unui dramaturg de anvergura lui Aurel Baranga să fi pătruns și în resorturile psihologice ale celor ce au țesut nedreptatea și care se prezintă, după două decenii, în postura fie a unui biet pensionar, a unui funcționar rutinier, a unui profesor doctor speriat și timorat, a unui avocat ce nu mai face parte din barou. Dar autorul, în mod deliberat a ales această cale: acum termenii confruntării sînt inegali: acești indivizi nu mai sînt periculoși, dar cîndva au comis — indiferent ce i-a determinat — acte de-o mare gravitate morală și socială. Cum se explică atitudinea lor, ce i-a împins să procedeze astfel, ce i-a făcut să-și asume o crimă de neiertat? Iată întrebări la care piesa dă doar parțial răspunsuri și poate de aceea partea a doua pare, pe alocuri, expozitivă.

Viața unei femei, noua piesă a lui Aurel Baranga, este impresionantă. Autorul știe să dea relief faptelor, să le povestească în așa fel încît ele să fie elocvente și zguduitoare. *Viața unei femei* se conturează și ca o demonstrație a forței omului în stare să înfrunte nedreptăți, să biruie poltroneria, lașitatea și abuzul. În același timp, *Viața unei femei* este o elocventă ilustrare a modului în care societatea noastră a restabilit în anii din urmă spiritul dreptății, făcînd imposibilă repetarea erorilor din trecut și a afirmat, în mod concret, ideea demnității omului.

Spectacolul este regizat de autor în condițiile unei fidelități desăvîrșite față de text. Accentul cade nu pe confruntare și pe înfruntare, ci pe povestirea pe care personajele masculine o ascultă cu o mizerabilă strîngere de inimă, bîiguind scuze, încercînd explicații. De aceea, Marcela Rusu, interpreta rolului feminin, a dus nu numai greul spectacolului, ci a avut și o misiune cît se poate de dificilă artistic. Întîlnirea cu cei ce fuseseră vinovați de turnura tragică a destinului ei are loc într-un moment în care ea și-a cucerit totul în viață, cînd poate privi cu superioritate la cei ce s-au purtat

cu atîta cruzime și lașitate. Dar faptele nu pot fi uitate, tragismul lor nu poate fi disimulat. Acest înțeles — cel mai prețios al piesei — Marcela Rusu l-a sesizat — și a parcurs ipostazele multiple ale rolului la o mare tensiune artistică. Și pentru că dominanta interpretării a fost tocmai o atitudine ofensivă, mînia și momentele de lirism (atît de caracteristice teatrului lui Baranga) au fost tratate într-o manieră tensionată. În cariera Marcelei Rusu, *Viața unei femei* e un moment de performanță, de subliniere a unui talent care se dovedește apt să poată susține singur interesul publicului pentru o piesă atît de dificilă, cu atîtea nuanțe. Spectacolul s-a bucurat și de participarea lui Radu Beligan, care a marcat cu discreție, prin replici desprinse din trunchiul comic al comediilor lui Baranga, unele situații și momente, iar în final a căutat să afle resorturile unor mecanisme umane dereglate moral, definindu-le cu umor condiția lor deteriorată. Șerban Iamandi, Iulian Necșulescu, C. Dinulescu, Matei Gheorghiu, Emil Liptac au intuit și redat cu exactitate structura personajelor atît cît autorul a vrut să o întrevadă. Decorurile lui Mihai Tofan și costumele Gabrielei Nazarie au creat cadrul adecvat piesei cu care Teatrul Național din București va înregistra, nu ne îndoim, un succes meritat.

VALERIU RÂPEANU

(*Scînteia*, joi 26 februarie 1976.)

Primesc în urmă cu cîteva zile, un volum de versuri cît o placă de porțelan de Delft intitulat *Alge* și semnat Aurel Baranga și întorcînd paginile de gardă, alcătuite cu o rafinată eleganță, dau peste o „Justificare a tirajului" ce însumează *numai 100 de exemplare* tipărite și apărute „în regia autorului", pentru a fi dedicate „exclusiv Poeților".

Poemele, aflăm astfel, au fost tipărite în revistele *Alge* și *V.N.V.* cînd semnatarul lor avea „între șaptesprezece și douăzeci de ani neîmpliniți".

Sînt poeme protestatare, în felul în care era protestatară în epocă poezia suprarealistă, însă nu poate să nu surprindă vocația autentică a scriitorului adolescent și dacă ar trebui să citäm numai versurile din *Dimineața de apocalips* și tot am avea suficiente argumente să observăm că Baranga a abandonat în favoarea teatrului, o carieră poetică dintre cele mai fericit dăruite.

Primesc, zic, acest volum ca o pană de aur din aripa unei păsări fermecate să ne facă pe noi să iubim teatrul și poezia teatrului, cu o zi numai înainte de premiera dramei *Viața unei femei* și răsfoindu-l încep să înțeleg că iau parte la un fapt de istorie literară și teatrală, iar în seara premierei îl urmăresc pe autor cum joacă în întuneric, lipit de peretele sălii arhipline, cu fața la scenă, toate rolurile piesei lui și cum intonează șoptit toate replicile și cum i se umplu ochii de lacrimi și cum îi tresaltă pieptul și cum îi tremură bărbia și cum îi cad mîinile inerte și literalmente uit să mă uit pe scenă, o secundă, două, apoi iar revin la scriitor și îmi amintesc cum juca el la Teatrul de Comedie, toate rolurile din *Opinia publică* și cum înotau ochii lui în lacrimi cînd tunete de rîs și salve de aplauze confirmau credința lui artistică.

Poate că nu toți îl iubiți pe Baranga, poate că nu toți îl credeți, ca mine, un mare dramaturg, chiar atunci cînd vă sufocați de rîs la replicile lui sau cînd vă sufocați de frică sub tirul satirei lui neiertătoare, poate că nu toți înțelegeți cum se cuvine chinul scriitorului care trăiește, cu ființa lui toată fiecare rînd scris și fiecare vers și fiecare replică și fiecare virgulă pusă acolo unde numai el știe, poate că istoria literară îmi va da mie dreptate, poate că va da altora, dar pentru vremea noastră și pentru scena noastră Baranga a scris și a făcut să se joace în regia lui cel puțin cîteva pagini ce nu se vor uita ușor.

Așadar, în seara premierei mi-am reamintit versurile poetului de șaptesprezece ani și acestea, de pildă, dedicate oamenilor mi-au apărut prevestitoare pentru o vocație nu numai har, dar și morală: „Azi noapte/ am ieșit la colțul străzii,/ ca să vă văd trecînd,// N-am așteptat mult: au început să treacă oamenii.// [...] M-am luat după

voi,/ oameni,/ pașii voștri treceau prin sîngele meu,/ răsuflarea voastră ardea oasele mele".

S-ar putea să nu fie întîmplătoare tipărirea de către Baranga a acestei plachete înaintea premierei dramei *Viața unei femei.*

DINU SĂRARU

(*Săptămîna*, 1976.)

Faptul că noua piesă a lui Aurel Baranga e o dramă, a surprins. Publicul e obișnuit să confunde numele atît de popularului nostru comediograf cu comedia însăși. Totuși, chiar el declarase, la trecuta premieră cu *Interesul general*, că cea mai mare dorință a sa a fost ca spectatorii să înțeleagă că această „farsă atroce" cum și-a subintitulat lucrarea, nu e o comedie, ci o tragedie. Și, într-adevăr, ea a fost recepționată ca o satiră unde hohotul de rîs conține atîta amărăciune cîtă să ducă la condamnarea tarelor biciuite de autor. În *Viața unei femei*, cumulul de nenorociri ce s-au abătut peste eroină, transformînd-o într-un simbol al durerii umane, e dublat de o atît de feroce punere la zid a abuzului de putere, a lașității și slugărniciei, a tot ce e neomenesc, încît piesa ar putea fi numită o *tragedie satirică*.

Acțiunea se petrece azi. O femeie își povestește viața unui bun prieten, autor dramatic, reînviind pentru cîteva ceasuri întîmplări de acum un sfert de veac, făcînd în fond procesul unor samavolnicii condamnate de partid, precum și al celor care în împrejurările de atunci, invocînd „condiții", „instrucțiuni", „indicații" primite de la autorități, au săvîrșit fapte abominabile. Puternic marcată de experiența consumată, femeia retrăiește episod după episod, însoțind tragica narațiune cu sarcasmul propriu lui Baranga, mult amplificat prin alternanța în construcția lucrării între filonul dramatic dus uneori pînă la limita suportabilului și violența satirei împotriva cîtorva dintre vinovații de altădată. Asumîndu-și regia spectacolului, autorul a echilibrat în așa fel momentele de tensiune cu sancțiunea rîsului, încît sala reacționează prin dese aplauze la scenă deschisă. Factura piesei dă posibilitatea unei interpretări fie solistice, fie de ansamblu. Prima ar fi dus la un recital al protago-

nistei, constituit de amplul monolog ce cuprinde textul de la un cap la altul, dar spectacolul ar fi fost limitat, ceilalți actori devenind doar simpli replicanți. Baranga a ales-o pe cea de a doua, astfel că performanța de virtuozitate a Marcelei Rusu, excelentă actriță de dramă ca și de comedie, e organic legată de partenerii săi, ale căror roluri, deși mai mici ca întindere, capătă ponderea cuvenită în lumea de idei a piesei. Marcela Rusu n-a avut de luptat numai cu imensitatea partiturii. Povestind fiecare episod, joacă de fapt *cîteva drame* și realizează această copleșitoare sarcină actoricească, trăindu-le cu o intensitate care face ca sala s-o urmărească cu răsuflarea tăiată. Ea dă totodată rolului și distanțarea omului renăscut ce privește fantomele trecutului cu sarcasmul unei egale forțe polemice.

La fel de importantă e performanța lui Radu Beligan, care a ținut să onoreze spectacolul jucînd rolul autorului dramatic, deși e considerabil mai redus decît cel al Marcelei Rusu. Simpla sa prezență (e tot timpul pe scenă), farmecul său singular de a lansa replicile pline cu umor amar, ce contrapunctează tragismul crîmpeielor de viață trăite de eroină, durerea întipărită pe obraz, tonul calm, dar care sună ca o sentință fără apel a unui magistrat al dreptății și al umanității ultragiate — toate acestea fac ca tensiunea exteriorizată de Marcela Rusu pe o gamă largă, bogată, diversă, Beligan s-o concentreze în nici o sută de replici.

Celelalte personaje, epave din ce în ce mai copleșite de rechizitoriul moral la care sînt supuse, apar precis caracterizate de Emil Liptac (slăbiciunea făcută om), Iulian Necșulescu (laș, căutînd justificări cu un soi de morgă tîmpă), Matei Gheorghiu (sub „faconda" avocățească, un afacerist și excroc profitor al unor împrejurări inumane), Șerban Iamandi (un „nimic" aparent cumsecade, dar fricos și denunțător) și Constantin Dinulescu (fost judecător de instrucție, canalie pozînd în executant fără voie). Alături de interpreți, autorul s-a bucurat de colaborarea scenografului Mihai Tofan și a creatoarei costumelor, Gabriela Nazarie.

Parafrazînd cunoscutul adagiu că ne despărțim de trecut rîzînd, se poate spune că în *Viața unei femei*, Aurel Baranga se desparte de acele triste vremuri cu durere și dezgust.

TRAIAN ȘELMARU
(*Revue roumaine*, 1976-)

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
BIBLIOTECA
BUCUREȘTI

Lector: VIOLA VANCEA
Tehnoredactor: ION TUDOR

Apărut 1976. B.T. 4.VIII.1976. Tiraj 4.150 ex. broșate
Coli tipar 5,5

Tiparul executat sub comanda
nr. 392 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
București,
Republica Socialistă România

ULTIMELE APARIȚII ÎN COLECȚIA «RAMPA»

EUGEN BARBU

SĂ NU-ȚI FACI PRĂVĂLIE CU SCARĂ

IOSIF NAGHIU

ÎNTR-O SINGURĂ SEARĂ

MIRCEA ȘTEFĂNESCU

CĂRUȚA CU PAIAȚE

MIRCEA RADU IACOBAN

NOAPTEA

HORIA LOVINESCU

ULTIMA CURSĂ

AL. MIRODAN

ZIARIȘTII

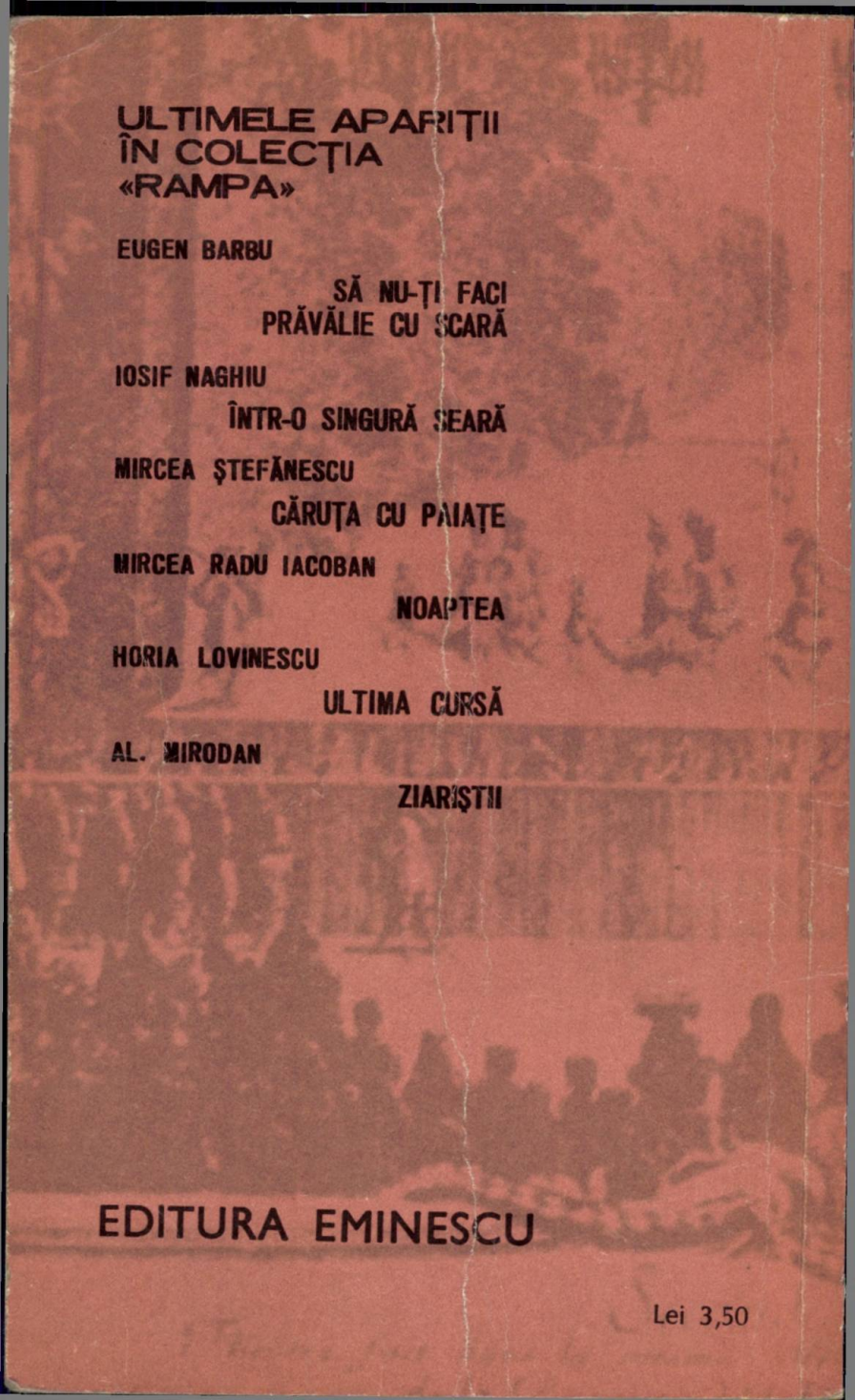

EDITURA EMINESCU

Lei 3,50